

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

REDA KILIOKAITYTĖ
Verslo teisės studijų programa

LIETUVOS BANKROTO TEISĖS MODELIS LYGINAMUOJU ASPEKTU

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
Doc. dr. Rimvydas Norkus

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. BANKROTO TEISĖS MODELIŲ ŠALTINIAI	7
1.1. Nemokumo teisinio reguliavimo tikslai	7
1.2. Nemokumą reglamentuojantys teisės aktai	12
2. BANKROTO TEISĖS MODELIAI	19
2.1. Bankroto teisės modelio samprata.	19
2.2. Bankroto teisės modelių klasifikacijos	20
2.3. Bankroto teisės modelių vertinimo kriterijai	26
3. LIETUVOS BANKROTO TEISĖS MODELIS	29
3.1. Bankroto ir restruktūrizavimo bylų inicijavimo galimybės.....	29
3.1.1. Subjektai, inicijuojantys įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylas	29
3.1.2. Bankroto ir restruktūrizavimo bylų iškėlimo pagrindai ir sąlygos.....	31
3.2. Skolininko teisinė padėtis bankroto ir restruktūrizavimo bylose	38
3.3. Kreditorių interesų gynimas bankroto ir restruktūrizavimo bylose.....	43
IŠVADOS.....	48
PASIŪLYMAI.....	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	52
SANTRAUKA.....	60
SUMMARY	61

ĮVADAS

Temos aktualumas, svarba ir problematika.

Magistro baigiamojo darbo temos „Lietuvos bankroto teisės modelis lyginamuoju aspektu“ aktualumą lemia bankroto teisinių santykių ir jų tinkamo reglamentavimo svarba bei pastaraisiais metais Lietuvoje egzistuojanti ekonominė krizė, atnešusi nemažą įmonių bankrotų bangą. Lietuvos įstatymų leidėjo pozicija bankroto instituto atžvilgiu ilgainiui keitėsi - žengė link pažangos, skiriant vis daugiau dėmesio nemokumo problemų sprendimui. Šiandien turime trečiąją Įmonių bankroto įstatymo redakciją¹, Įmonių restruktūrizavimo įstatymą² ir parengtą Fizinių asmenų bankroto įstatymo projektą³. Be to, pastebėtinai progresas ir bankroto teisės doktrinoje. 2009 m. buvo išleistas pirmasis bankroto teisės vadovėlis⁴ Lietuvoje, 2011 m. pasirodė antroji šio vadovėlio knyga⁵. Iki tol bankroto teisė Lietuvos teisinėje doktrinoje buvo tarsi pamiršta teisės sritis. Minėti pokyčiai neabejotinai vertintini teigiamai. Galima teigti, kad bankroto teisės institutas Lietuvos Respublikoje po Nepriklausomybės atkūrimo laipsniškai evoliucionavo tiek teisės doktrinoje, tiek teisėkūroje.

Lietuvos bankroto teisės modelio nustatymo svarba glūdi ne tik moksliniame (teoriniame), bet ir praktiniame lygmenyje. Analizuojant teisės doktriną, pastebėta, kad bankroto teisės modeliai neretai vadinami giliais teisės tradicijas turinčių valstybių pavadinimais, pavyzdžiui, Vokietijos, Anglijos, Prancūzijos bankroto teisės modelis. Tai rodo, kad minėtose valstybėse bankroto teisės institutai turi skiriamuosius požymius, kurie efektyviai pasiteisina atitinkamoje teisinėje sistemoje ir tampa sektiniais pavyzdžiais kitoms valstybėms.

Pažymėtina, kad Lietuvos bankroto teisės modelis mokslinėje literatūroje nėra atskleistas ir suformuotas. Šiuo atžvilgiu išryškėja mokslinio tiriamojo darbo problematika – neaiški Lietuvos bankroto teisės modelio vizija. Siekiant išspręsti minėtą problemą, tikslinga remtis giliais tradicijas bankroto teisės srityje turinčių valstybių ir jų mokslininkų suformuotais bankroto teisės modeliais, nemokumą reglamentuojančiomis teisės normomis bei susiklosčiusia teismų praktika.

Nemažai mokslininkų (pvz., M. Teliukina, V. Vitrianskis, A. D. Radygin) yra išskyrę, klasifikavę bankroto teisės modelius, taip pat aptarę atskirus šių modelių pasireiškimo aspektus. Baigiamajame darbe bus siekiama, remiantis žymių teisės mokslininkų suformuotais bankroto teisės modeliais ir darbe išskirtais kriterijais, atskleisti esamą bei pasiūlyti siektiną Lietuvos bankroto teisės modelį.

¹ Valstybės žinios. 2001. Nr. 31-1010.

² Valstybės žinios. 2001. Nr. 31-1012.

³ Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas. 2011-03-28. Nr. XIP-3052.

⁴ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.

⁵ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.

Nagrinėjant Lietuvoje esamą bankroto teisės modelį lyginamuoju aspektu, sudaromos objektyvios prielaidos atskleisti teisinio reglamentavimo trūkumus, neatitikimus bei pasiūlyti galimus sprendimų būdus. Palyginus bei išanalizavus norminius teisės aktus, mokslininkų straipsnius, atskiras nuomones, galima susidaryti aiškų vaizdą apie nagrinėjamos temos aktualumą teorijoje ir praktikoje.

Tyrimo objekto ir dalyko nustatymas.

Tyrimo objektas yra Lietuvos bankroto teisės modelis.

Tyrimo dalykas - Lietuvos bankroto teisės modelį sąlygojantis teisinis reglamentavimas ir teismų praktika.

Teisės doktrinoje bankroto teisė suprantama siaurąja ir plačiąja prasmėmis. Siaurąja prasme bankroto teisė suprantama kaip teisinių santykių, susiklostančių bankroto procese, visuma (bankroto teisiniai santykiai). Plačiąja prasme, be bankroto teisinių santykių, į bankroto teisės reguliavimo sritį patenka ir įmonių nemokumo prevencinės priemonės (pavyzdžiui, įmonių restruktūrizavimas), darbuotojų teisių apsauga bankroto procese, bankrutuojančios įmonės administratorių veiklos kontrolė, valstybės interesų gynimas bankroto bylose ir kiti teisiniai santykiai, susiję su bankrotu.⁶ Siekiant visapusiškai atskleisti tyrimo objektą, magistro baigiamajame darbe vadovaujamosi plačiąja bankroto teisės samprata, todėl nagrinėjamas Lietuvos bankroto teisės modelis atskleidžiamas per įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų reglamentavimą ir praktinį įgyvendinimą.

Siekiant apibrėžti mokslinio tyrimo sritį, taip pat svarbu atskirti skirtingą prasmę turinčius terminus: „bankrotas“ ir „nemokumas“. Pastebėtina, kad šios sąvokos įvairių šalių teisės doktrinoje ir teisėkūroje neretai nepagrįstai sutapatinamos. Nemokumas yra tam tikra skolininko finansinė būklė, kuri gali būti tiek laikino, tiek pastovaus pobūdžio. Tuo tarpu bankrotas – tai procedūra, kurios taikomos įmonei skolininkei, kai dėl susidariusių skolų nebėra prasmės ir galimybės vykdyti ūkinę komercinę veiklą, pasekmė, t.y. įmonė pripažįstama bankrutavusia arba likviduojama.⁷ Taip pat pritariana taikomojo mokslinio tyrimo „Nemokumo samprata ir jo reglamentavimo analizė“ autorių padarytai išvadai, kad nemokumą reikia nagrinėti kaip būseną, kuriai esant gali būti priimti keli skirtingi sprendimai - įmonė gali būti likviduojama (ĮBĮ 30 – 32 str.) arba gali būti sudaromos sąlygos atkurti įmonės mokumą, išsaugoti ir plėtoti jos veiklą (ĮBĮ 27 str., ĮRĮ)⁸. Taigi, nemokumas, atsižvelgiant į jo sukeltus padarinius, yra akivaizdžiai platesnė teisinė kategorija nei bankrotas, nes apima tiek įmonių bankrotą, tiek

⁶ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika // Justitia. 2007, Nr. 2(54). P. 5.

⁷ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 62.

⁸ Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimas. Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Vilnius, 2006. P. 5.

įmonių restruktūrizavimą. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad tyrimo metu vadovaujamosi plačiąja bankroto teisės samprata, atskleidžiant Lietuvos bankroto teisės modelį, tikslinga vartoti terminą „nemokumas“.

Be to, atsižvelgiant į Magistrų baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo metodinių nurodymų, patvirtintų Lietuvos Teisės universiteto Senato 2002 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 1SN-37, reikalavimą, susijusį su magistro baigiamojo darbo apimtimi, darbe neanalizuojamas įmonių bankroto procesas ne teismo tvarka bei supaprastintas bankroto procesas.

Tyrimo tikslo ir uždavinių iškėlimas.

Darbo tikslas. Atsižvelgiant į pasirinktą tyrimo objektą, darbo tikslas – atskleisti esamą ir pasiūlyti siektiną Lietuvos bankroto teisės modelį.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant minėto magistro baigiamojo darbo tikslo, keliami sekantys tyrimo uždaviniai:

- 1) atskleisti ir išanalizuoti bankroto teisės modelių šaltinius;
- 2) apžvelgti teisės doktrinoje išskiriamus bankroto teisės modelius;
- 3) išskirti Lietuvos bei kitų šalių bankroto teisės modelių vertinimo kriterijus;
- 4) bankroto teisės modelių vertinimo kriterijų apimtimi išnagrinėti bankroto ir restruktūrizavimo procesų teisinį reglamentavimą ir praktinį įgyvendinimą Lietuvoje;
- 5) atliktos analizės pagrindu suformuluoti išvadas bei galimus pasiūlymus.

Tyrimo hipotezė.

Lietuvos įstatymų leidėjas įtvirtino neutralųjį bankroto teisės modelį kaip pusiausvyros siekimą tarp nemokaus skolininko ir kreditorių interesų.

Tyrimo metodai.

Iškeltiems darbo uždaviniams įgyvendinti, tyrimo metu kompleksiškai buvo panaudoti įvairūs teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai.

Teoriniai metodai.

- Magistro baigiamojo darbo temos pavadinimas lėmė tai, kad moksliniame tyrime buvo plačiai naudojamas *lyginimo* metodas, suteikiantis galimybę Lietuvos ir kitų valstybių norminių aktų bei teisinės literatūros analizės pagrindu atskleisti tyrimo objektą, taip pat tarpusavyje palyginti skirtingų šalių teisinio reguliavimo ypatumus.

- *Kritikos* metodo pagalba buvo siekiama atskleisti pasirinktos temos teisinio reglamentavimo ir teisinės doktrinos trūkumus.

- *Apibendrinimo* metodas tyrime buvo pasitelktas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms bei pasiūlymams suformuluoti.

Empiriniai tyrimo metodai.

- Pagrindinis tyrimo metu taikytas empirinis tyrimo metodas – *teisinių dokumentų ir teisės doktrinos analizės*. Naudojant šį metodą, darbe buvo tiriami Lietuvos Respublikos ir kai kurių užsienio valstybių teisės aktai, analizuojama Lietuvos, JAV, Anglijos, Rusijos teisės doktrina.

- Darbe taip pat buvo panaudota Lietuvos Respublikos teismų išnagrinėtų bylų *kiekybinė ir kokybinė analizė*, kurios tikslas buvo išsiaiškinti magistro baigiamojo darbo temos metu kylančias problemas.

Darbo struktūra.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmojoje dalyje, vadovaujantis teisės šaltinio samprata, atskleidžiami bankroto teisės modelių šaltiniai. Antrojoje dalyje nustatoma bankroto teisės modelio samprata, aprašomi teisės doktrinoje nurodomi bankroto teisės modeliai ir išskiriami bankroto teisės modelių vertinimo kriterijai. Trečiojoje darbo dalyje pagal antrojoje dalyje išskirtus kriterijus atskleidžiamas Lietuvos bankroto teisės modelis, lyginamuoju aspektu analizuojant įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų reglamentavimą, apžvelgiant teismų praktiką, nustatomi teisinio reglamentavimo trūkumai bei pateikiami pasiūlymai šių trūkumų pašalinimui.

1. BANKROTO TEISĖS MODELIŲ ŠALTINIAI

Prieš išskiriant bankroto teisės modelių šaltinius, tikslinga atskleisti teisės šaltinio sampratą. Teisinėje doktrinoje teisės šaltinis yra vertinamas kaip pernelyg abstraktus ir daugiaprasmiškas, todėl vietoje šio termino siūloma vartoti du „teisės šaltinį“ konkretinančius terminus - teisės normų šaltinis (*fontes juris oriundi*) ir teisinės minties šaltinis (*fontes juris cognoscendi*)⁹. Teisės normų šaltinis suprantamas kaip socialinėje, ekonominėje ar kasdieninėje visuomenės erdvėje vyraujantys žmonių interesai ir tuos interesus teisės normomis paverčiančios teisėkūros procedūros. Tuo tarpu teisinės minties šaltiniais įvardijami kodeksų, konkrečių įstatymų, papročių tekstai, teisės doktrinos, literatūros kūriniai, iš kurių gauname informacijos (žinių) apie juose suformuluotas, komentuojamas tam tikros epochos ar šalies teisės normas ir jomis įkūnytas teisinio reguliavimo idėjas.¹⁰ Be to, šiandien galiojantys teisės aktai, kurių teisės normos realiai vykdomos, įgyja ne tik teisinės minties šaltinio, bet ir teisės formos, kaip privalomo elgesio taisyklės išraiškos būdo, prasmę.

Poreikis reglamentuoti atsirandančias nemokumo problemas bei jų sprendimo būdus kyla iš ūkinės veiklos subjektų interesų. Šie interesai sudaro prielaidas formuoti nemokumo teisinio reguliavimo tikslams, kurie atsiskleidžia įstatymų leidėjo priimamuose teisės aktuose. Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bankroto teisės modelių šaltiniai kildintini iš nemokumo teisinio reguliavimo tikslų, kaip bankroto teisės normų šaltinio, bei nemokumą reglamentuojančių teisės aktų, kaip teisinės minties šaltinio ir teisės formos.

1.1. Nemokumo teisinio reguliavimo tikslai

Nemokumo teisinio reguliavimo tikslų nustatymo svarba yra neabejotina, nes tikslas yra vienas iš kriterijų, atribojant bankroto teisę nuo kitų teisės institutų. Neretai praktikoje neatsižvelgiama ir nesigilinama į atitinkamos teisės šakos, instituto tikslus, t.y. dėl ko apskritai buvo kuriama, formuojama teisės šaka ar institutas, todėl būtent taip yra sudaromos prielaidos netinkamam teisės normų kūrimui ir / arba taikymui. Tikslas taip pat laikytinas vienu iš teisės šakų, institutų atribojimo kriterijų, kuris turi būti naudojamas neatsiejamai nuo kitų teisės šakos, instituto požymių: dalyko, metodo, principų, subjektų.¹¹

Bankroto procesas yra nepaprastai sudėtingas ekonominis, socialinis ir teisinis reiškinys, pasižymintis kompleksiskumu, t.y. labai glaudžiu materialijų ir proceso teisės

⁹ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004. P. 299.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Керимов Д.А. Философские проблемы права. М.: Мысль, 1972. С. 381.

normų ryšiu.¹² Bankroto teisiniuose santykiuose egzistuoja tiek dispozityvaus, tiek imperatyvaus teisinio reguliavimo metodų elementai. Atsižvelgiant į bankroto instituto sudėtingumą, bankroto tikslai gali būti neteisingai suvokti, todėl būtina aiškiai atriboti: ko siekiama bankroto procesu ir kaip pats procesas gali būti įgyvendinamas. Taigi, tikslas laikytinas svarbia bankroto instituto struktūros charakteristika, kadangi jo pagrindu yra vienokiu ar kitokiu būdu nustatomos visos kitos bankroto instituto kategorijos bei skolininkui taikytinos įvairaus pobūdžio (ekonominio, organizacinio, informacinio ir t.t.) teisinės priemonės.¹³ Atsižvelgiant į tikslo, kaip bankroto instituto elemento, svarbą, siekiant atkleisti pirmąjį bankroto teisės modelių šaltinį, tikslinga išnagrinėti nemokumo teisinio reguliavimo tikslus.

Bankroto tikslai teisinėje doktrinoje suprantami nevienareikšmiškai, todėl pritarina doc. dr. R. Norkaus siūlymui išskirti sekančias bankroto tikslų grupes: bankroto teisinių santykių subjektų tikslus, bankroto proceso tikslus ir bankroto teisės tikslus.¹⁴ Bankroto teisinių santykių subjektai (kreditoriai, skolininkas, bankrutuojančios įmonės darbuotojai, bankroto administratorius) turi vienokių tikslų, kurie gali skirtis nuo įstatymų leidėjo keliamų tikslų bei nuo teisės doktrinoje deklaruojamų bankroto tikslų.

Pastebėtina, kad teisės doktrinoje taip pat vartojamas terminas „bankroto teisinio reguliavimo tikslai“¹⁵. Galima įžvelgti, kad pastarasis terminas vartojamas vietoje termino „bankroto proceso tikslai“, tačiau kyla klausimas, ar minėti terminai reiškia tą patį, ar jie vartojami tam pačiam reiškiniui apibūdinti. Vertintina, kad bankroto teisinio reguliavimo tikslai subordinacijos būdu apima R. Norkaus išskirtą bankroto proceso tikslų grupę ir nukreipia į pačią įstatymų leidėjo poziciją - prioritetus, priimant bankroto teisinius santykius reglamentuojančius teisės aktus, t.y. ne tik į bankroto procesą, bet į visą bankroto teisinį reguliavimą, įskaitant ir įmonių restruktūrizavimą. Atsižvelgiant į tai, kad darbe vadovaujamas plačiąja bankroto teisės samprata, siekiant atskleisti bankroto teisės modelių šaltinius, darbe tikslinga nustatyti būtent nemokumo teisinio reguliavimo tikslus, kurie apima ir restruktūrizavimo proceso tikslus.

Teisinio reguliavimo tikslai - tai įstatymų leidėjo suformuluoti siekiai, kuriuos turi padėti įgyvendinti atitinkama teisės šaka.¹⁶ Atitinkamai bankroto teisinio reguliavimo tikslai – tai įstatymų leidėjo suformuluoti siekiai, kuriuos turi padėti įgyvendinti bankroto

¹² Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // Jurisprudencija. 2008, t.7(109). P. 30.

¹³ Карелина С.А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства): учеб. практ. пособие. М.: Волтерс Клувер, 2006. С. 28. //

<http://books.google.com/books?id=CdWOkZYkeBUC&printsec=frontcover&dq#v=onepage&q&f=false>

Prisijungimo laikas: 2012-02-11.

¹⁴ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 29.

¹⁵ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // Jurisprudencija, 2008, t.7(109). P. 31.

¹⁶ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. V.: Justitia, 2000. P. 43.

teisė. Tačiau šioje vietoje būtina pažymėti, kad Lietuvos teisinėje doktrinoje bankroto teisė nelaikoma atskira teisės šaka. Bankroto teisė yra tarpšakinis teisės institutas, kurio normos vyraujančiu imperatyviu teisinio reguliavimo metodu reglamentuoja teisinius santykius, susiklostančius skolininkui nesugebant vykdyti savo įsipareigojimų ir patenkinti kreditorių reikalavimų (bankroto teisinius santykius), bei su bankrotu susijusius teisinius santykius.¹⁷

Nemokumo teisinio reguliavimo tikslai atsiskleidžia per įstatymų leidėjo teikiamus prioritetus, įtvirtintus teisės aktuose. Rusų mokslininkė M. Teliukina išskiria dvi įstatymų leidėjo teikiamų prioritetų kryptis - likvidacinę ir reabilitacinę, kurių pagrindu formuluojami bankroto teisinio reguliavimo tikslai:

1.Likvidacinis tikslas.

Bankrotą reglamentuojančios teisės normos pirmiausia nukreiptos į nemokių įmonių likvidavimą. Iškilus pirmiems įmonės finansiniams sunkumams (pvz., nesumokėjus skolos per dvi savaites arba mėnesio bėgyje laiku neįvykdžius daugiau nei trijų įsipareigojimų ir pan.), siekiama nutraukti įmonės veiklą ir ją likviduoti, nesiaiškinant įsipareigojimų nevykdymo priežasčių ir skolininkės potencialių galimybių įvykdyti šiuos įsipareigojimus. Ūkio subjekto likvidavimas suprantamas kaip juridinio asmens išbraukimas iš valstybinio registro (įgyvendinus visas būtinas priemones), remiantis teismo sprendimu pripažinti skolininką bankrutavusiu.

2.Atkuriamasis tikslas.

Bankroto teisinis reguliavimas nukreipiamas į visus įmanomus būdus, skirtus atkurti skolininko, patiriančio finansinius sunkumus, mokumą. Bankroto procese numatomos teisinės priemonės, nukreiptos į skolininko mokumo atstatymą, suteikiant jam išskirtines lengvatas, padedančias reabilituoti jo veiklą. Nemokios įmonės likvidavimas galimas tik įrodžius ūkio subjekto visišką nesugebėjimą vykdyti ūkinę veiklą, t.y. po to, kai visi panaudoti veiklos atstatymo būdai nedavė jokių rezultatų.¹⁸

Iš esmės pritartina doc. dr. V. Mikuckienės išvadai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas bankroto teisinius santykius, siekia abiejų aukščiau nurodytų tikslų.¹⁹ Reabilitaciniu tikslu siekiama išnaudoti visas teisės normų suteikiamas galimybes skolininko, turinčio laikinų finansinių sunkumų, mokumui atkurti. Tuo tarpu likvidaciniu tikslu siekiama pašalinti iš rinkos neefektyvius subjektus. V. N. Tkačiovo teigimu, abu šie tikslai vienas kitam neprieštarauja, nes siekiama kuo efektyviau išspręsti civilinių teisių

¹⁷ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika // Justitia. 2007, Nr. 2(54). P. 7.

¹⁸ Телюкина М.В. Основы конкурсного права. М.: Волтерс Клувер, 2004. С. 68-69.

¹⁹ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Vilnius: 2007. P. 63.

santykių dalyvių, dėl vienos ar kitos priežasties negalinčių įvykdyti savo įsipareigojimų, likimą.²⁰

Vertintina, kad minėti tikslai yra pernelyg kraštutiniai, jog teisėkūroje galėtų būti skiriamas dėmesys tik vienam iš aukščiau nurodytų tikslų. Taip pat neužtenka tiesiog siekti abiejų aukščiau nurodytų tikslų, o reikia juos tarpusavyje suderinti. Dėl to tikslinga nustatyti kompleksinį bankroto teisinio reguliavimo tikslą, nukreipiantį į priemonių, skirtų kiekvieno iš aukščiau nurodytų tikslų įgyvendinimui, suderinimą, bei mechanizmo, leidžiančio kaip galima greičiau nustatyti galimybę įgyvendinti atkuriamąjį tikslą, sukūrimą.

Aukščiau aprašyti nemokumo teisinio reguliavimo tikslai išskirti pagal įmonei skolininkei numatomas bankroto ar restruktūrizavimo proceso pasekmes. Kitas svarbus aspektas, atskleidžiant nemokumo teisinio reguliavimo tikslus – tai įmonės skolininkės ir jos kreditorių interesų užtikrinimo santykis.

R. Norkaus teigimu, bankroto procesas pirmiausiai skirtas visų kreditorių reikalavimų proporciniam patenkinimui užtikrinti (lot. *par conditio creditorum*). Todėl ir procesinių nuostatų, reglamentuojančių bankroto bylų nagrinėjimą, paskirtis daugeliu atvejų yra užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principo apsaugą, sudarant galimybes visiems kreditoriams sužinoti apie bankroto bylos iškėlimą skolininkui, pareikšti savo reikalavimą bankrutuojančiai įmonei ir kartu aktyviai dalyvauti teisme bei įrodyti to reikalavimo pagrįstumą.²¹ Šioje pozicijoje atsiskleidžia prioritetas kreditorių interesų užtikrinimo tikslas, kurį išskiria ir nemažai kitų bankroto teisės mokslininkų. M. Teliukina pažymi, kad tiek skolininko veiklos nutraukimas, tiek jo veiklos atkūrimas galutiniame rezultate yra nukreipti į tai, kad būtų maksimaliai patenkinti kreditorių reikalavimai.²² Taip pat pažymėtina, kad minėtas tikslas atsiskleidžia ir Lietuvos teismų praktikoje. Aiškindamas Įmonių bankroto įstatymo normų taikymą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad bankroto proceso tikslas yra tenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, tuo pačiu metu įmonei skolininkei likviduojant skolų našta, taip apsaugant kreditorius nuo dar ilgesnio bankrutuojančios įmonės atsiskaitymų uždelsimo²³.

Įmonės skolininkės interesų užtikrinimas iš pirmo žvilgsnio galėtų būti laikomas Įmonių restruktūrizavimo įstatymo tikslu, kadangi šiuo įstatymu siekiama atkurti įmonės mokumą ir išsaugoti pačią įmonę, pertvarkant jos ūkinę veiklą, įgyvendinant technines, ekonomines bei

²⁰ Ткачев В. Н. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) в Российской Федерации. Киев: Книжный мир. 2002. С. 5.

²¹ Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija, 2004, t. 57(49). P. 83.

²² Телюкина М.В. Основы конкурсного права. М.: Волтерс Клувер, 2004. С. 69.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *VSDf Vilniaus miesto skyrius v. UAB „Revi“*, bylos Nr. 3K-7-326/2007.

organizacines priemonės, skirtas mokumo atstatymui. Tačiau restruktūrizavimo proceso metu taip keliamas tikslas patenkinti kreditorių reikalavimus, todėl įmonės skolininkės interesų užtikrinimo tikslas derinamas su kreditorių interesų apsaugos tikslu. Taigi, darytina išvada, kad Lietuvos teisinėje sistemoje neegzistuoja prioritetas bankrutuojančios ar restruktūrizuojamos įmonės interesų užtikrinimo principas.

Amerikiečių mokslininkas H. R. Cheeseman nurodo, kad bankroto teisinio reguliavimo tikslas yra užtikrinti pusiausvyrą tarp įmonės skolininkės ir jos kreditorių bei nustatyti tvarką skolininko atleidimui nuo dalies skolų, siekiant bankrutavusiai įmonei suteikti „naują pradžią“ (angl. *fresh start*), tuo pačiu apsaugant ir kreditorių interesus.²⁴ Jungtinėse Amerikos Valstijose minėtas tikslas laikomas fundamentiniu bankroto teisinio reguliavimo tikslu²⁵. Panašių apraiškų galima aptikti ir Lietuvos teisės doktrinoje. V. Mikuckienės teigimu, žvelgiant į bankrotą kaip į bendrą reguliuojamą bankroto teisinių santykių sistemą, pagrindiniu tikslu laikytina užtikrinti nemokaus skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą.²⁶ Pažymėtina, kad ir Lietuvos teismų praktikoje laikomasi nuostatos, jog kreditorių ir skolininko interesų apsaugos tikslus reikia derinti. Nors pagal bankroto procedūrų teisinio reglamentavimo prasmę, iškelus įmonės bankroto bylą, prioritetą teikiamas kreditorių finansiniams reikalavimams patenkinti, tačiau ir tokiu atveju turi būti racionaliai vadovaujama kreditoriaus ir skolininko interesų pusiausvyros principu²⁷.

Tiksliausiai Lietuvos nemokumo teisinio reguliavimo tikslai atskleidžiami Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 aprobuotoje teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalgoje: „Bankroto instituto paskirtis yra apsaugoti pirmiausia nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus, kreditorių teises ir interesus. Bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei sudarant sąlygas visiems esantiems kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto. Kartu bankroto institutas skirtas užtikrinti ir nemokaus skolininko interesus, kad būtų išsaugotas prekių gamintojas, paslaugų teikėjas ir

²⁴ Cheeseman H. R. *Business law: legal environment, online commerce, business ethics, and international issues*. 6th edition. New Jersey: Pearson Education, Inc., 2006, P. 417.

²⁵ Bankruptcy Judges Division, Administrative Office of the United States Courts. *Bankruptcy basics*. November 2011 Revised Third Edition, P. 6. Available at:

<http://www.uscourts.gov/Viewer.aspx?doc=/uscourts/FederalCourts/BankruptcyResources/bankbasics2011.pdf>.

Connected: 2012-02-13.

²⁶ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // *Jurisprudencija*, 2008, t.7(109). P. 31.

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Valstybės turto fondas v. BUAB „Okseta“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-166/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos mėn. 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-249/2009.

darbdavys, sudarant galimybę skolininkui likviduoti didesnę dalį savo skolų, pertvarkyti savo veiklą ir atstatyti finansinį stabilumą.²⁸ Nors minėtas išaiškinimas atliktas, apibendrinus bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Įmonių bankroto įstatymą, kuriame buvo numatyta ir įmonės sanavimo procedūra, tačiau šį išaiškinimą galima taikyti ir apibendrinant dabartinį reglamentavimą, kadangi įmonės mokumo ir veiklos atkūrimo procedūros reglamentuojamos Įmonių restruktūrizavimo įstatyme.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, nemokumo teisinio reguliavimo tikslus galima sugrupuoti sekančiai:

I. Pagal bankroto ar restruktūrizavimo proceso pasekmes, kylančias įmonei skolininkei:

1. Reabilitacinis tikslas;
2. Likvidacinis tikslas;
3. Kompleksinis tikslas.

II. Pagal įmonės skolininkės ir kreditorių interesų užtikrinimo santykį:

1. Prioritetinis kreditorių interesų užtikrinimo tikslas;
2. Pusiausvyros tarp įmonės skolininkės ir jos kreditorių interesų užtikrinimo tikslas.

1.2. Nemokumą reglamentuojantys teisės aktai

Nustačius nemokumo teisinio reguliavimo tikslus, tikslinga atskleisti, kaip šie tikslai atsispindi nemokumą reglamentuojančiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Teisinius santykius, kylančius iš nemokumo problemų, Lietuvoje reglamentuoja bendrieji (CK²⁹, CPK³⁰, DK³¹, kt.) ir specialieji įstatymai, eilė poįstatyminių teisės aktų bei Europos Sąjungos teisės aktai. Detaliau aptartini specialieji įstatymai, reglamentuojantys nemokumą Lietuvoje, iš kurių pagrindiniais laikytini: Įmonių bankroto įstatymas³² ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymas³³.

Įmonių bankroto įstatymas.

Įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ) skirtas visų juridinių asmenų, išskyrus biudžetines įstaigas, politines partijas, profesines sąjungas, religines bendruomenes ir bendrijas, bankroto proceso reglamentavimui (ĮBĮ 1 str. 1, 2 d.). Minėtas įstatymas Lietuvos Respublikoje laipsniškai evoliucionavo – įstatymų leidėjas priėmė tris ĮBĮ redakcijas, kurios jų galiojimo metu

²⁸ Teismų praktika. 2001, Nr. 16. P. 306.

²⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

³⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

³¹ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.

³² Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

³³ Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1012.

buvo ne kartą keičiamos. Siekiant atkleisti, kaip keitėsi įstatymų leidėjo pozicija bankroto reglamentavimo atžvilgiu, tikslinga apžvelgti ĮBĮ raidą.

1992 m. buvo priimta pirmoji ĮBĮ redakcija³⁴. Tai buvo visiškai naujas dalykas Lietuvos teisinėje sistemoje ir naujai susiformavusioje rinkos ekonomikoje, todėl natūralu, kad pirmoji ĮBĮ redakcija turėjo nemažai trūkumų. Būtina pažymėti, kad pirmajame ĮBĮ, be bankrutavusių įmonių likvidavimo, taip pat buvo reglamentuojamas įmonės reorganizavimas³⁵ ir sanavimas³⁶, siekiant išvengti jos bankroto. Dėl to ši ĮBĮ redakcija teikė bene daugiausiai galimybių įmonėms išvengti likvidavimo. Atsižvelgiant į dabartinį nemokumo teisinių santykių reglamentavimą, vertintina, kad, priimant pirmąją ĮBĮ redakciją, įstatymų leidėjo pozicija buvo labiau nukreipta reabilitacine linkme.

1997 m. įstatymų leidėjas priėmė antrąją ĮBĮ redakciją³⁷, kuria buvo siekiama užpildyti pirmosios įstatymo redakcijos spragas. Pažymėtina, kad antrojoje ĮBĮ redakcijoje atsisakyta įmonių reorganizavimo procedūros, o bankrutuojančių įmonių mokumui atstatyti palikta sanavimo procedūra, kurią buvo siūloma taikyti tik iki bankroto bylos įmonei iškėlimo momento arba nutraukus bankroto bylą savininko, kreditorių ar sanuotojo sutikimu. Tokį pasirinkimą įstatymų leidėjas motyvavo, jog tokia nuostata leis padidinti sanavimo ar restruktūrizavimo efektyvumą ir atitiks Europos Sąjungos normas.³⁸

2001 m. buvo priimta trečioji ĮBĮ redakcija, kuri galioja iki šiol. Pažymėtina, kad šiame įstatyme buvo atsisakyta sanavimo procedūros, motyvuojant praktika, rodančia, kad sanavimo metu naudojant priemonių kompleksą (dalies kreditorinių reikalavimų atsisakymas, lėšų pardavus nereikalingą įmonei turtą, panaudojimas), be papildomų investicijų įmonės mokumo atkurti nepavyksta. Įmonės, esančios bankroto situacijoje, yra nepatrauklios investuotojams, todėl sanavimo procedūros atsisakoma.³⁹ Tuo tarpu įmonės mokumo atstatymo priemonės buvo perkeltos į Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymą⁴⁰, tokiu būdu atskiriant reabilitacinį ir likvidacinį tikslus, siekiant didesnio įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų efektyvumo. Įmonių restruktūrizavimo įstatymas bus atskirai aptariamas toliau darbe.

³⁴ Valstybės žinios. 1992, Nr. 29-843.

³⁵ Administratoriaus vykdomas įmonės pertvarkymas, suskaidant įmonę arba dalį jos turto parduodant kitiems ūkio subjektams, įmonės veiklos pobūdžio pakeitimas.

³⁶ Administracinės, ekonominės ir finansinės priemonės su valstybės ar trečiųjų asmenų finansine garantija, taikomos po to, kai įmonės bankroto bylos nagrinėjimo metu nesudaroma ar teismo nepatvirtinama taikos sutartis arba įmonės veiklos reorganizavimo projektas.

³⁷ Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.

³⁸ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 1996-11-21 Nr. 2431 (2) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=33036&p_query=&p_tr2=. Prisijungimo laikas: 2012-02-22.

³⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2001-01-25 Nr. IXP-330 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=119397&p_query=&p_tr2=. Prisijungimo laikas: 2012-02-22.

⁴⁰ Valstybės žinios. 2001. Nr. 31-1012.

Pastebėtina, kad 2001 m. priimtas ĮBĮ buvo tobulinamas ir keičiamas netgi šešiolika kartų⁴¹. Išanalizavus įstatymo pakeitimus, matyti, kad ilgainiui buvo skiriama vis daugiau dėmesio kreditorių interesų užtikrinimui, siekiant laiku konstatuoti įmonės nemokumą ir maksimaliai patenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto. Ypač reikšmingi ĮBĮ pakeitimai atlikti 2008 m. gegužės 22 d.⁴², kuriais buvo siekiama pagreitinti įmonių bankroto procedūras, apsaugoti kreditorių interesus, t. y. kuo greičiau perduoti bankrutavusios įmonės turto valdymą administratoriui, kad nesąžiningi įmonės vadovai ar savininkai negalėtų jo parduoti ar paslėpti, padidinti asmenų (administratorių), vykdančių įmonių bankroto procedūras, atsakomybę⁴³. Pakeista įmonės nemokumo sąvoka (ĮBĮ 2 str. 8 d.), kuri apibrėžė įmonės būseną, kai įmonės nevykdomi ir pradelsti įsipareigojimai viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Atsižvelgus į žemą kreditorių reikalavimų tenkinimo lygį, buvo

⁴¹ 1. Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-665 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3991;

2. Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju(1) skirsniu ir 13(1) straipsniu įstatymas Nr. IX-1200 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 116-5193;

3. Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 22 straipsnių papildymo įstatymas Nr. IX-1272 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 124-5627;

4. Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 13, 19, 23, 27, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-1332 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 17-708;

5. Įmonių bankroto įstatymo 4, 10 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-1463 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 38-1708;

6. Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo ir 32 straipsnio papildymo įstatymas Nr. IX-1600 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-2757;

7. Įmonių bankroto įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. IX-1711 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 74-3426

8. Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-2129 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 61-2185;

9. Įmonių bankroto įstatymo 27 straipsnio 2 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas Nr. IX-2523 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 167-6102;

10. Įmonių bankroto įstatymo 1, 10, 14 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas Nr. X-564 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 50-1799;

11. Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-1557 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 65-2456;

12. Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-1087 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 137-6988;

13. Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 14, 15 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1486 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4132;

14. Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 29 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1695 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 146-6841;

15. Įmonių bankroto įstatymo 2 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1850 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 6-186 (*įsigalios 2012-07-01*).

16. Įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju(1) skirsniu įstatymas Nr. XI-1867 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112.

⁴² Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-1557 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 65-2456.

⁴³ Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2008-02-14, Nr. XP-2850. Prieiga internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=314652&p_query=&p_tr2=2. Prisijungimo laikas: 2012-02-22.

atsisakyta įsipareigojimų nevykdymo trijų mėnesių termino, kuriam suėjus galima konstatuoti įmonės nemokumą ir kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškilimo. Pažymėtina, kad neretai praktikoje pasitaikydavo atvejų, kuomet, praėjus trimis mėnesiams po įsipareigojimų nevykdymo termino, įmonėje nebelikdavo turto, todėl teismas atsisakydavo kelti bankroto bylą.⁴⁴ Siekiant užtikrinti savalaikį bankroto bylos iškilimą, numatytos didesnės baudos (iki dešimties tūkstančių litų) asmenims, vilkinantiems bankroto bylos iškilimą ar trukdantiems vykdyti bankroto procedūras (ĮBĮ 9 str. 1 d., 10 str. 7 d. 1, 9 p., 11 str. 9 d., 18 str. 1 d.). Be to, įtvirtinta labai pažangi nuostata, numatanti įmonės vadovo ar kito asmens (asmenų), įmonėje turinčių teisę priimti atitinkamą sprendimą, pareigą padengti žalą, kurią kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonė pavėlavo pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškilimo (ĮBĮ 8 str. 4 d.).

Paskutiniaisiais ĮBĮ pakeitimais⁴⁵, kurie įsigaliojo 2012 m. kovo 1 d., buvo supaprastinta kreditoriaus pranešimo apie ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškilimo įteikimo skolininkui tvarka (ĮBĮ 6 str. 1 d.), reglamentuota administratoriaus padėjėjo pareigybė, nustatyti reikalavimai bankroto administratoriaus ir administratoriaus padėjėjo pareigybėms, jų atsakomybė (ĮBĮ trečiasis¹ skirsnis), išplėstos kreditorių teisės bankroto byloje (ĮBĮ 21 str. 2 d.), numatytas 45 dienų nuo kreditorių ir jų reikalavimų sąrašo gavimo terminas, per kurį teismas turi patvirtinti kreditorių reikalavimus (ĮBĮ 26 str. 1 d.) ir kt.

Taigi, apibendrinant atliktus ĮBĮ pakeitimus, darytina išvada, kad įstatymų leidėjo pozicija ilgainiui buvo vis labiau nukreipta bankroto proceso operatyvumo, efektyvumo ir kreditorių interesų užtikrinimo linkme.

Įmonių restruktūrizavimo įstatymas.

Įmonių restruktūrizavimo įstatymu siekiama sudaryti sąlygas juridiniams asmenims, turintiems finansinių sunkumų ir nenutraukusiems ūkinės komercinės veiklos, išsaugoti ir plėtoti šią veiklą, sumokėti skolas ir išvengti bankroto (1 str. 2 d.). Taigi, restruktūrizavimas yra įmonės, susidūrusios su laikiniais finansiniais sunkumais, gelbėjimo priemonė, kurią įgyvendina skolininkas kartu su kreditoriais, sureguliuodami laikinai pašlijusius turtinius santykius, netaikant bankroto procedūrų.

Įvertinus numatomą bankroto procesų spartėjimą (dėl ĮBĮ pakeistos nemokumo sąvokos), bedarbių augimo tendencijas, atsižvelgus į PHARE ekspertų pasiūlymus, 2001 m. buvo parengtas ir priimtas Įmonių restruktūrizavimo įstatymas. Šio įstatymo priėmimą taip pat paskatino užsienio valstybių (Suomijos, Vokietijos, Švedijos, Didžiosios Britanijos, JAV)

⁴⁴ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario mėn. 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-445-565/2008; Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. birželio mėn. 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-314/2006, kt.

⁴⁵ Įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju(1) skirsniu įstatymas Nr. XI-1867 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112.

patirtis, kuri rodo, kad įmonių bankroto bei su juo susijusių nepageidaujamų socialinių ir ekonominių pasekmių galima išvengti savalaikiai vykdant įmonių restruktūrizavimą. Yra daug įmonių, susidūrusių su laikiniais finansiniais sunkumais, kurias įmanoma visiškai ar iš dalies išsaugoti. Įmonių išsaugojimas reiškia, kad išsaugomi mokesčių mokėtojai, darbo vietos, akcininkai gali atstatyti iš esmės jau beverčių akcijų vertę, o valstybei nereikia mokėti socialinio draudimo išmokų bedarbių pašalpoms.⁴⁶

Nepaisant kilnių tikslų, parengtas Įmonių restruktūrizavimo įstatymas buvo labai riboto veikimo. Įmonėms, turinčioms finansinių sunkumų, buvo sudėtinga pasinaudoti restruktūrizavimo teikiamomis galimybėmis. Tai atsispindi restruktūrizavimo bylų statistikoje. Įmonių bankroto valdymo departamento duomenimis⁴⁷, nuo Įmonių restruktūrizavimo įstatymo taikymo pradžios - 2001 m. liepos 1 d. iki 2010 m. rugsėjo 30 d. iš viso restruktūrizavimo procesai pradėti 145 įmonėms, iš kurių tik 5 įmonės sėkmingai baigtos restruktūrizuoti, 48 įmonių restruktūrizavimo bylos buvo nutrauktos, iš jų 38 bylos baigėsi bankroto bylų išskėlimu. Tai rodo, kad restruktūrizavimo bylų nurodytu laikotarpiu iškelta santykinai nedaug. Palyginimui, bankroto procesas laikotarpiu nuo 1993 m. iki 2010 m. rugsėjo 30 d. buvo pradėtas 9836 įmonėms ir 14 bankų, iš kurių 6407 įmonėms (65,1 proc.) ir 14 bankų (100 proc.) bankroto procesas baigtas (6262 įmonės likviduotos, 62 bankroto bylos panaikintos, 98 įmonės bankroto bylos nutrauktos arba nutraukti ne teismo tvarka vykdomi bankroto procesai, iš jų 3 įmonės reorganizuotos, 17 sanuotų, sudarytos 37 taikos sutartys, 34 įmonės atsiskaitė su kreditoriais, 7 įmonių kreditoriai atsisakė reikalavimų).⁴⁸ Iš to matyti, kad sanavimas buvo efektyvesnis nei įmonių restruktūrizavimas, todėl vertintina, kad, atsisakius sanavimo ir priėmus ĮRĮ, įstatymų leidėjo pozicija nukrypo likvidacine linkme. Restruktūrizavimo procesai, galiojant pirmajai ĮRĮ redakcijai, sudarė tik 1,6 proc. visų restruktūrizavimo ir bankroto procesų kartu⁴⁹, o, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose šis santykis siekia net 26 procentus.⁵⁰

2010 m. spalio 1 d. įsigaliojo nauja Įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo redakcija⁵¹, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas finansinių sunkumų turinčioms įmonėms pasinaudoti restruktūrizavimo teikiamomis galimybėmis. Svarbiausias pakeitimas yra susijęs su restruktūrizavimo bylos inicijavimu – atsisakyta reikalavimo, kad įmonės vadovo

⁴⁶ Įmonių restruktūrizavimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2001, Nr. IXP-331. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=119401&p_query=&p_tr2=2. Prisijungimo laikas: 2012-02-23.

⁴⁷ Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2010 m. sausio – rugsėjo mėn. apžvalga. 2010-10-29, Nr. (8.11)-A4-617. Prieiga internete: www.bankrotodep.lt/Doc/2010_01_09.doc. Prisijungimo laikas: 2012-02-23.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Barakauskas S. Nauja Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo redakcija: pasikeitusio teisinio reguliavimo pranašumai ir trūkumai. Justitia. 2011 m., Nr. 1(75). P. 32.

⁵⁰ American Bankruptcy Institute. 2001–2009 Bankruptcy statistics. Available at: <http://www.abiworld.org/bkstats/numeric.html>. Connected: 2012-03-15.

⁵¹ Įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2010-07-20, Nr. 86-4529.

siūlymui restruktūrizuoti įmonę turi pritari ti jos pagrindiniai kreditoriai ar kreditorių susirinkimas. Taip pat atlikti kiti reikšmingi pakeitimai, kurie bus detaliau atkleidžiami tolimesniuose darbo skyriuose.

Naujausiais Įmonių bankroto valdymo departamento duomenimis⁵², 2010 m. sausio – gruodžio mėn. ir 2011 m. restruktūrizavimo bylos iškeltos 59 įmonėms. Atsižvelgiant į ankstesnę statistiką, matyti restruktūrizavimo procesų daugėjimo tendencija, kuri rodo, kad atliktais Įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimais buvo išties palengvintos sąlygos restruktūrizavimo inicijavimui. Nepaisant to, bankroto bylų statistika rodo, kad Lietuvoje dominuojančiai veikia Įmonių bankroto įstatymas, atspindintis likvidacinį tikslą. Be to, kol kas dar anksti vertinti, ar ĮRI pakeitimai yra visapusiškai efektyvūs, nes svarbesnę teisinę reikšmę turi ne restruktūrizavimo bylų iškėlimo statistika, o restruktūrizavimo proceso pabaigimo galimybės.

Iš to, kas aukščiau išdėstyta, matyti, kad šiuo metu Lietuvoje įstatymų leidėjas suteikia galimybę bankrutuoti tik juridiniams asmenims. Verta paminėti pastaruoju metu teisininkų ir įstatymų leidėjų tarpe aktyviai diskutuojamą fizinių asmenų nemokumo klausimą. 2009 m. buvo iškeltas klausimas dėl fizinių asmenų bankroto reglamentavimo Lietuvoje, parengtas fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas⁵³, kurio įsigaliojimas buvo numatytas 2010 m. sausio 1 d., tačiau, susilaukęs teisininkų kritikos ir bankų pasipriešinimo, buvo grąžintas iš naujo svarstyti LR Vyriausybei. 2011 m. kovo 28 d. buvo parengtas ženkliai tobulesnis fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas⁵⁴. Galima vertinti, kad minėto projekto kokybę nulėmė išskirtinis teisės mokslininkų dėmesys bei Tarptautinio valiutos fondo rekomendacijos⁵⁵. Pastarojo fizinių asmenų bankroto įstatymo projekto įsigaliojimas buvo numatytas 2012 m. sausio 1 d., tačiau minėtas įstatymas iki šiol nėra priimtas. Vertintina, kad Lietuvos teisinė sistema link fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo žengia ilgai ir neryžtingai, veikiant aktyviam stambiausių kreditorių pasipriešinimui. Visgi, fizinių asmenų bankroto reglamentavimo būtinumas kyla ne tik iš teisinio lygiateisiškumo principo, bet ir iš gilių teisės tradicijas turinčių užsienio valstybių (JAV, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Vokietijos, Rusijos, Suomijos, Švedijos ir kt.) patirties, kuri Lietuvai yra sėkmingas pavyzdys.

Siekiant apibendrinti atliktą pagrindinių įstatymų, reglamentuojančių nemokumą Lietuvoje, apžvalgą, tikslinga atskleisti, kaip šiuose įstatymuose atsispindi ankstesniame skyriuje išskirti nemokumo teisinio reguliavimo tikslai:

⁵² Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2011 m. apžvalga. 2012-01-30, Nr. (8.11)-A4-107. Prieiga internete: http://www.bankrotodep.lt/Doc/2011_01_12.pdf. Prisijungimo laikas: 2012-02-23.

⁵³ Fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas. Valstybės žinios. 2009-03-24, Nr. XIP-450;

⁵⁴ Fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas. Valstybės žinios. 2011-03-28, Nr. XIP-3052;

⁵⁵ International Monetary Fund. Republic of Lithuania: Technical Assistance Report on Proposals for Reforming the Insolvency Regime. November 2011, IMF Country Report No. 11/320.

- Įmonių bankroto įstatyme iš esmės atspindi likvidacinis tikslas su siaura galimybe išsaugoti įmonę, šiai sudarant taikos sutartį su kreditoriais ar nutraukiant bankroto bylą, esant kitiems bankroto bylos nutraukimo pagrindams. Atsižvelgiant į įmonės skolininkės ir kreditorių interesų užtikrinimo santykį, ĮBĮ atspindi prioritetinį kreditorių interesų užtikrinimo tikslą, kadangi bankroto procesas galutiniame rezultate yra nukreiptas į maksimalų kreditorių reikalavimų patenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto. O pusiausvyros tarp kreditorių ir skolininko interesų užtikrinimo tikslas yra deklaruojamas teismų praktikoje, tačiau teismai taip pat pripažįsta prioritetą kreditorių interesams.
- Įmonių restruktūrizavimo įstatyme glūdi reabilitacinis tikslas, kurį atskleidžia pati įstatymo paskirtis – išsaugoti įmonę, atstatyti jos mokumą ir padėti išvengti bankroto. Vertinant įmonės skolininkės ir kreditorių interesų užtikrinimo aspektu, ĮRĮ siekiama šių interesų pusiausvyros. Nors galutiniame rezultate įmonių restruktūrizavimo procedūromis taip pat siekiama kreditorių reikalavimų patenkinimo, tačiau šis tikslas yra ženkliai nuosaikesnis nei įmonių bankroto procese ir labiau derinamas su įmonės interesų užtikrinimo tikslu.

2. BANKROTO TEISĖS MODELIAI

2.1. Bankroto teisės modelio samprata.

Bankroto teisės doktrinoje, aprašant įvairių valstybių bankroto teisinio reguliavimo aspektus, neretai vartojami terminai: „bankroto sistema“⁵⁶, „bankroto teisinio reguliavimo modelis“⁵⁷, „bankroto proceso modelis“⁵⁸, kt. Visi išvardinti terminai vartojami tam pačiam reiškiniui - bankroto teisės koncepcijai arba modeliui - apibūdinti, siekiant atskleisti tam tikros valstybės bankroto teisinio reguliavimo skiriamuosius požymius, turinčius didžiausią teisinę reikšmę, ir sujungti juos į bendrą sistemą.

Teisės doktrinoje nėra suformuotos bankroto teisės modelio sampratos ir tai nesukelia atitinkamų dviprasmybių ar sunkumų bankroto teisės teorijoje, kadangi iš pažiūros tai atrodo kaip savaime suprantamas dalykas. Vis dėlto, atsižvelgiant į mokslinio tyrimo objektą, prieš pradėdant analizuoti bankroto teisės modelių klasifikacijas ir išskiriant bankroto teisės modelius formuojančius veiksnius, tikslinga atskleisti bankroto teisės modelio sampratą.

Visų pirma pravartu išanalizuoti lingvistinę žodžio „modelis“ prasmę. Lingvistinė prasme terminas „modelis“ įvardijamas kaip realaus reiškinių, proceso, struktūros, sistemos abstrakcija. Modelyje paliekamos tik tos savybės, kurios svarbios sprendžiamai problemai. Modelis gali būti tiek fizinis, tiek virtualus.⁵⁹ Taigi, modelio suvokimas aiškintinas, kaip būdingų savybių išskyrimas, kas atitinkamai charakterizuoja tam tikrą reiškinį ar procesą, tuo pačiu sudarant galimybes išskirti minėtą reiškinį ar procesą iš kitų reiškinų ar procesų.

Ankstesniame skyriuje minėta, kad teisės doktrinoje yra išskiriamos dvi bankroto teisinio reguliavimo kryptys - rehabilitacinė ir likvidacinė⁶⁰, kurių pagrindu formuojasi įstatymų leidėjo pozicija ir bankroto teisinio reguliavimo tikslai. Bankroto teisės modelis priklauso nuo to, kokių tikslų siekia įstatymo leidėjas, t.y. kokiai bankroto teisinio reguliavimo kryptčiai įstatymų leidėjas teikia prioritetą. Taigi, šias kryptis galima laikyti bankroto teisės modelių formavimo kertiniais atskaitos taškais.

⁵⁶ Ткачев В.Н. Несостоятельность (банкротство) в Российской Федерации. Правовое регулирование конкурсных отношений. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Книжный мир, 2006. С. 300; Телюкина М.В. Основы конкурсного права. М.: Волтерс Клувер, 2004. С.77.

⁵⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 198.

⁵⁸ Чалиев А.А. Несостоятельность и убыточность. Нижегородск: ННГУ, 2008. С. 38; Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Vilnius: 2007. P. 56.

⁵⁹ Захаренко Е. Н. и др. Новый словарь иностранных слов. М.: Азбуковник, 2003. С. 231.

⁶⁰ Телюкина М.В. Основы конкурсного права. М.: Волтерс Клувер, 2004. С.68.

Pasak kai kurių autorių (pvz., A. A. Čialijevas⁶¹), bankroto reguliavimo modelis yra ne kas kita, kaip atitinkamos bankroto krypties įtvirtinimas teisės normomis, tikslus įstatymų leidėjo pasirinktos krypties atkartojimas. Su tokia pozicija būtų galima sutikti tik dalinai, kadangi bankroto reguliavimo modelis turi atitikti įstatymų leidėjo pasirinktą kryptį, tačiau pats modelis negali atkartoti įstatymų leidėjo pasirinktos krypties. Atitinkama bankroto kryptis tik abstrakčiai parodo pasirinktą esminę įstatymų leidėjo poziciją. Tuo tarpu bankroto reguliavimo modelis detaliau atskleidžia ir charakterizuoja patį bankroto proceso įgyvendinimą atitinkamais būdais bei priemonėmis. Be to, bankroto teisės modelį formuoja ne tik teisinis reguliavimas, bet ir teisės doktrina bei teismų praktika, kuri tam tikrais atvejais gali visai priešingai aiškinti teisės normas, nei tikėjosi įstatymų leidėjas.

Taigi, *bankroto teisės modelis* – tai tam tikros valstybės bankroto teisinio reguliavimo, teismų praktikos ir teisės doktrinos būdingos savybės, reikšmingiausi skiriamieji požymiai, sujungti į sistemą ir charakterizuojantys tam tikros valstybės poziciją bankroto teisinio reguliavimo atžvilgiu.

2.2. Bankroto teisės modelių klasifikacijos

Teisės doktrina bankroto teisės modelių atžvilgiu yra santykinai negausi. Bankroto teisės modelius bei juos formuojančius veiksnius analizavo ir klasifikavo daugiausiai rusų autoriai: M. Teliukina⁶², V. V. Stepanovas⁶³, V. N. Tkačiovas⁶⁴, V. V. Vitrianskis⁶⁵, A. A. Čialijevas⁶⁶, taip pat amerikiečių bankroto specialistai: M. Lynn⁶⁷, G. B. Douglas⁶⁸, K. R. Rasmussen⁶⁹ ir kt.

CEPRA⁷⁰ atliktame projekte⁷¹ nurodoma, kad visos nemokumo ir bankroto sistemos gali būti išskiriamos į dvi priešingas kategorijas:

⁶¹ Чалиев А.А. Несостоятельность ..., там же.

⁶² Телюкина М.В. Основы ..., там же.

⁶³ Степанов В.В. Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии . М.: Статут, 1999. С. 17.

⁶⁴ Ткачев В.Н. Несостоятельность (банкротство) в Российской Федерации. Правовое регулирование конкурсных отношений. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Книжный мир, 2006. С. 216.

⁶⁵ Витрянский В.В. Новое законодательство о несостоятельности (банкротстве) // Хозяйство и право. 1998. № 3. С. 4.

⁶⁶ Чалиев А.А. Несостоятельность ..., там же.

⁶⁷ Lynn M., Lo Pucki L. Courting Failure: How Competition for Big Cases is Corrupting the Bankruptcy Courts. University of Michigan Press (2005). Paperback: 2006. P. 217.

⁶⁸ Douglas G. Baird and Robert K., Rasmussen. The End of Bankruptcy. Stanford Law Review, Vol. 55, 2002. P. 4.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ The Consortium for Economic Policy Research and Advice (CEPRA), liet. Ekonominės politikos tyrimų ir konsultacijų konsorciumas. CEPRA yra bendradarbiavimo ir techninės pagalbos projektas, kurį remia Kanados Tarptautinės Plėtros Agentūra (CIDA). Projektą atlieka Kanados universitetų ir kolegijų asociacija,

1. *Skolininkui palankią* (angl. *pro-debtor*), kuriai priskiriamos Jungtinės Amerikos Valstijos, Prancūzija;
2. *Kreditoriui palankią* (angl. *pro-creditor*), kuriai priskiriama Anglija ir Vokietija.

Pažymėtina, kad 2008 – 2009 m. pasaulinė finansų ir ekonomikos krizė pakoregavo daugelio valstybių bankroto teisinio reguliavimo modelius, nes, siekiant padėti įmonėms išvengti bankroto, buvo daug kur priimti restruktūrizavimą palengvinantys įstatymai, ne išimtis ir Lietuva. Pasaulio banko duomenimis, 2010 – 2011 metais 29 pasaulio valstybėse buvo atliktos nemokumo sistemų reformos, daugiausiai dėmesio skiriant restruktūrizavimo procesų reglamentavimo tobulinimui.⁷² Dėl to iki šiol teisės doktrinoje išskirti bankroto teisinio reguliavimo modeliai jau yra išsikraipę ir konkrečių valstybių priskyrimas atitinkamiems bankroto teisės modeliams yra nebetikslus. Atsižvelgiant į tai, tikslinga atskirai išskirti ir panagrinėti aukščiau nurodytų valstybių bankroto teisės modelius. Be to, tai padės išsamiau atskleisti Lietuvos bankroto teisės modelį lyginamuoju aspektu.

- Vokiškasis bankroto teisės modelis yra orientuotas į kreditorių reikalavimų patenkinimo efektyvumą, o reabilitacinėmis procedūromis siekiama padidinti skolininko turtą, iš kurio vėliau būtų galima patenkinti kreditorių reikalavimus.⁷³ Bankroto teisinius santykius, suprantant juos plačiąja prasme, Vokietijoje reglamentuoja Nemokumo įstatymas (*Insolvenzordnung (InsO)*⁷⁴), kurio tikslas - kuo geriau ir proporcingiau patenkinti kreditorių reikalavimus (įstatymo 1 str.). Šiame įstatyme numatytas tik vienas bendras nemokumo procesas, apimantis tiek įmonių bankrotą, tiek restruktūrizavimą, iš kurio, esant atitinkamoms sąlygoms, galimos sekančios išeitys: likvidacija (*vok. liquidation*), nemokumo planas (*vok. insolvenzplan*), savarankiškas valdymas (*vok. eigenverwaltung*).⁷⁵

bendradarbiaujant su Kanados ir Rusijos Federacijos ekspertais iš akademinio, vyriausybės ir nevyriausybinių sektorių.

⁷¹ Radygin A.D. (Team Leader), Gontmakher A.E., Kuzyk M.G., etc. The institution of bankruptcy: development, problems, areas of reforming. M.: IET, 2005. P. 50.

⁷² The World Bank. Doing Business 2012 Report. P. 7. // Available at: <http://www.doingbusiness.org/~media/FDPKM/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB12-FullReport.pdf>. Connected: 2012-03-05.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Insolvenzordnung (InsO), Bundesgesetzblatt 1994 I S.2866 // Available at: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/InsO.pdf>. Connected: 2012-02-28.

⁷⁵ Allen and Overy. Restructuring Across Borders. Germany: corporate restructuring and insolvency procedures. 2012 February. P. 2. // Available at: <http://globalinsolvency.com/allen-and-overly-publications>. Connected: 2012-03-04.

Ilgą laiką teisės doktrinoje buvo vertinama, kad Vokietijoje nėra tinkamo įmonių restruktūrizavimo proceso reglamentavimo⁷⁶. Siekiant tobulėti šioje srityje, 2011 m. pabaigoje Vokietijoje buvo priimtas Restruktūrizavimo palengvinimo įstatymas (*vok. Das Gesetz zur weiteren Erleichterung der Sanierung von Unternehmen*"/ESUG⁷⁷), įsigaliojęs nuo 2012 m. kovo 1 d. Pastaruoju įstatymu siekiama sudaryti palankesnes sąlygas įmonių restruktūrizavimui.⁷⁸

- Angliškas bankroto teisės modelis yra nukreiptas į kredito cirkuliacijos apsaugą ir veiksmingą bankroto procedūrų įvykdymą, įmonės skolininkės kontrolę perduodant trečiajam asmeniui, veikiančiam kreditorių vardu.⁷⁹ Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys nemokumą Anglijoje: 1986 m. Nemokumo įstatymas (*angl. The Insolvency Act 1986*⁸⁰), kuriame per pastaruosius 25 metus buvo atlikta nemažai pakeitimų, iš kurių reikšmingiausi pakeitimai atlikti 2000 m. Nemokumo įstatymu (*angl. The Insolvency Act 2000*⁸¹) ir 2002 m. Įmonių įstatymu (*angl. Enterprise Act 2002*⁸²), bei Kompanijų direktorių diskvalifikacijos aktas (*Company Directors Disqualification Act - 1986*⁸³).

Pažymėtina, kad ilgą laiką buvęs kreditoriams palankaus pobūdžio, pastaruoju metu Anglijos bankroto teisinio reguliavimo modelis įgavo nemažai skolininkui palankaus modelio požymių. Ekonominės krizės sąlygomis, orientuojantis į JAV teisėkūrą, buvo pasiskolinta nemažai JAV Bankroto kodekso 11 skyriaus teisės normų, reglamentuojančių įmonių restruktūrizavimą.⁸⁴ Todėl teisės doktrinoje įvardijamas šio modelio trūkumas - tiesioginis įmonės likvidavimo skatinimas vietoje reabilitacijos⁸⁵ – yra jau išnykęs.

- JAV ir Prancūzijos bankroto teisės modelius galima aptarti bendrai, kadangi abiejose minėtose valstybėse atsispindi beveik tokio paties laipsnio skolininkui palankaus modelio požymiai. JAV, ir net daugiau Prancūzijoje, taikomi modeliai yra pagrįsti dviem

⁷⁶ SZA Schilling, Zutt & Anschutz. Paradigm Shift in Restructuring Law – Act to further Simplify the Restructuring of Companies (“Das Gesetz zur weiteren Erleichterung der Sanierung von Unternehmen”/ ESUG). 2011 December. P. 1 // Available at:

http://www.sza.de/fileadmin/fm-dam/Mandanteninformationen/2011_Nov_Client_Information_ESUG.pdf.

Connected: 2012-03-04.

⁷⁷ [http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//\[*\]@attr.id=%27bgbl111s2582.pdf%27](http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//[*]@attr.id=%27bgbl111s2582.pdf%27). Connected: 2012-03-04.

⁷⁸ Bork Reinhard. Rescuing companies in England and Germany. Oxford university press, 2012. P. 8-9.

⁷⁹ Radygin A.D. (Team Leader), Gontmakher A.E., Kuzyk M.G., etc. The institution of bankruptcy: ..., P. 50.

⁸⁰ Insolvency Act 1986 // Available at: <http://www.bankruptcy-insolvency.co.uk/insolvency-act/index.php>.

Connected: 2012-02-28.

⁸¹ Insolvency Act 2000 // Available at: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/39/contents>. Connected: 2012-03-04.

⁸² Enterprise Act 2002 // Available at: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/40/contents>. Connected: 2012-03-04.

⁸³ Company Directors Disqualification Act 1986 // Available at:

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/46/contents>. Connected: 2012-02-28.

⁸⁴ Douglas John, Gynn Randall, Kornberg Alan, etc. Debt Restructuring. Oxford university press, 2011. P. 3-4.

⁸⁵ Radygin A.D. (Team Leader), Gontmakher A.E., Kuzyk M.G., etc. The institution of bankruptcy: ..., P. 50.

tikslais: pasiekti stabilumą ir nuoseklų ekonomikos augimą bei sukurti veiksmingus skolininko turto paskirstymo mechanizmus. Prancūzijoje⁸⁶ nemokumo institutas yra skolininkui palankaus pobūdžio (*pro-debtor*), orientuotas į restruktūrizavimą. JAV teisės aktai⁸⁷ leidžia skolininkui išlaikyti nemokaus juridinio asmens kontrolę ir suteikia skolininkui išskirtinę teisę per nustatytą terminą pateikti savo reorganizavimo planą. Skolininkui palankaus modelio nustatymą iš esmės lėmė politinis pasirinkimas, nes įstatymų leidėjas prioritetą teikia bendrovės išsaugojimui ir tęstinumui, o ne jos likvidavimui. Šio modelio svarbus trūkumas, kad egzistuoja reali galimybė skolininkui piktnaudžiauti suteiktomis teisėmis.⁸⁸

Kitų valstybių bankroto teisės modelių priskyrimas atitinkamai sistemai (skolininkui ar kreditoriui palankiai) priklauso nuo to, kiek yra pasiekta pusiausvyra tarp kreditorių teisių pažeidimo ir bankrutuojančios įmonės išsaugojimo. Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko vertinimu, pereinamosios ekonomikos šalyse bankrotą reglamentuojantys teisės aktai yra mažiau išsivystę nei teisės aktai, reglamentuojantys kitas komercinės teisės sritis. Tai rodo žemas bankroto įstatymų taikymo ir įgyvendinimo efektyvumas. Bankroto bylos dažnai yra labai užsitęsusios ir neduoda faktinių rezultatų.⁸⁹ Paskutiniaisiais Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko duomenimis, bankroto teisės aktų efektyvumas pereinamosios ekonomikos šalyse vis dar vertinamas silpnai.⁹⁰ Taigi, teisės doktrinoje išskiriami bankroto teisės modeliai siejami su ekonomiškai stipriomis valstybėmis, kuriose nemokumą reglamentuojantys teisės aktai yra aukšto lygio, todėl daugiau ar mažiau efektyviai veikia atitinkamose valstybėse ir tampa sektiniais pavyzdžiais pereinamosios ekonomikos šalims.

Teisės doktrinoje yra ir daugiau bankroto teisės modelių klasifikacijų. Rusų autorius Stepanovas V.V., atsižvelgdamas į bankroto teisinio reguliavimo kryptis ir įstatymų leidėjo teikiamus prioritetus, analizuodamas skirtingų valstybių bankroto procedūrų ypatumus, išskiria tris pagrindinius bankroto reguliavimo modelius:

1. **Manfredo Balco modelis** - bankroto procesas skiriamas maksimaliam esamo turto vertės padidinimui bei efektyviam šio turto paskirstymui. M. Balcas buvo vienas pagrindinių Vokietijos naujo bankroto įstatymo – bankroto proceso reformos - rengėjų.

⁸⁶ Prancūzijoje bankroto teisiniai santykiai reglamentuojami Komercinio kodekso VI knygoje (*Code de Commerce*) // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20120228>. Prisijungimo laikas: 2012-02-28.

⁸⁷ JAV bankrotą reglamentuoja 1978 m. Bankroto kodeksas (*US Bankruptcy Code*), įsigaliojęs 1979 m. // http://uscode.house.gov/download/title_11.shtml. Prisijungimo laikas: 2012-03-04.

⁸⁸ Radygin A.D. (Team Leader), Gontmakher A.E., Kuzyk M.G., etc. The institution of bankruptcy: ..., P. 50-51.

⁸⁹ EBRD. Transition Reports, 1999–2003.

⁹⁰ EBRD Transition Report, 2011. P. 174. // Available at:

<http://www.ebrd.com/downloads/research/transition/tr11.pdf>. Connected: 2012-02-29.

2. **Angliškas modelis** - bankroto procesas nukreipiamas į efektyvų skolininko turto paskirstymą ir kreditorių reikalavimų patenkinimą.
3. **Amerikietiškas - prancūziškas - rusiškas modelis**, kuriuo prioritetas teikiamas skolininko interesams, t.y. orientuojamasi į skolininko turimo turto proporcingą pasidalijimą tarp kreditorių bei efektyvų makroekonominių funkcijų įgyvendinimą.⁹¹

Kaip matyti, bankroto teisės modeliai vėlgi siejami su giliais teisės tradicijas turinčiomis valstybėmis: Vokietija, Anglija, JAV, Prancūzija ir Rusija.

Atsižvelgiant į skolininko ir kreditoriaus interesų apsaugos santykį, V. N. Tkačiovas⁹², Vitrianskis V.V.⁹³ ir M. Teliukina⁹⁴ išskiria penkių rūšių bankroto teisės modelius: radikaliai skolininkui palankų (*rus. радикально-продолжниковую*), vidutiniškai skolininkui palankų (*rus. умеренно-продолжниковую*), neutralųjį, vidutiniškai kreditoriui palankų (*rus. умеренно-прокредиторскую*) ir radikaliai kreditoriui palankų (*rus. радикально -прокредиторскую*). Tikslinga apžvelgti kraštutinius, t.y. radikaliai skolininkui ir kreditoriui palankius bankroto teisės modelius bei neutralųjį modelį. Vidutiniškai skolininkiškasis ir vidutiniškai kreditoriškasis modeliai atskirai nenagrinėtini, kadangi jie išreiškia radikalių bankroto teisės modelių charakteristikas, tik ne taip ryškiai, skiriant dėmesį ir priešingos pusės interesų gynimui.

• **Radikaliai skolininkui palankus bankroto teisės modelis.** Nemokumą reglamentuojantys įstatymai kuriami, remiantis prielaida, kad skolininko patiriami finansiniai sunkumai yra laikini ir atsitiktiniai, todėl didelis dėmesys skiriamas atkuriamosioms procedūroms, kurios lengvai pradedamos ir labai lėtai įgyvendinamos. Reabilitacinės procedūros, netgi nesant galimybės pilnai patenkinti visus reikalavimus, gali nesibaigti likvidavimu, t.y., realizavus turtą ir atsiskaičius su kreditoriais, skolininkui gali būti suteikta galimybė tęsti veiklą, nepaisant ankstesnių skolų. Be to, esant skolininkui palankiai įstatymų leidybos sistemai, skolininkui suteikiamos lengvatos. Visa tai yra nenaudinga kreditoriams, be to, taip pat sumažina tikimybę išgelbėti įmonės – skolininkės verslą.⁹⁵ Amerikiečių bankroto specialistai: M. Lynn,⁹⁶ G. B. Douglas,⁹⁷ R. K.

⁹¹ Степанов В.В. Несостоятельность ..., там же. Cit. pagal: Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme uratumai. Daktaro disertacija. Vilnius: 2007. P. 63.

⁹² Ткачев В.Н. Несостоятельность (банкротство) в Российской Федерации. Правовое регулирование конкурсных отношений. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Книжный мир, 2006. С. 300.

⁹³ Витрянский В.В. Новое законодательство о несостоятельности (банкротстве) // Хозяйство и право. 1998. № 3. С. 4.

⁹⁴ Телюкина М.В. Основы ..., С. 77.

⁹⁵ Телюкина М.В. Основы ..., С. 77; Ткачев В.Н. Несостоятельность ..., С. 300.

⁹⁶ Lynn M., Lo Pucki L. Courting Failure: How Competition for Big Cases is Corrupting the Bankruptcy Courts. University of Michigan Press (2005). Paperback: 2006. P. 217.

⁹⁷ Douglas G. Baird and Robert K., Rasmussen. The End of Bankruptcy. Stanford Law Review, Vol. 55, 2002. P. 4.

Rasmussen⁹⁸ šį modelį laiko atgyvenusiu ir netaikytinu šių laikų valstybėse. Tokiam vertinimui iš esmės pritartina. Kaip nurodo V. Mikuckienė, skolininkui akivaizdžių lengvatų suteikimas, visiškai ignoruojant kreditorių interesus, nebūdingas rinkos ekonomiką propaguojančioms valstybėms, nes tokiu būdu būtų pažeidžiamas vienas pagrindinių civilinės teisės principų - ūkio subjektų lygiateisiškumas.⁹⁹ Iš tiesų, tai prieštarautų rinkos ekonomikos dėsniams, būtų iškraipoma situacija rinkoje bei nepagrįstai pažeidžiami kreditorių teisėti lūkesčiai.

Skolininkui palankus bankroto teisinio reguliavimo modelis yra labiausiai būdingas Prancūzijos ir JAV įstatymų leidybos sistemoms, tačiau būtina pažymėti, kad turima omenyje vidutiniškai skolininkui palankų bankroto teisės modelį.

- **Neutralusis bankroto teisės modelis**, kurio esmę sudaro tai, kad bankroto teisinis reguliavimas nukreiptas į skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyrą. Nuo skolininkui ir kreditoriui palankių bankroto teisės modelių šis modelis skiriasi tuo, kad šiuo atveju įstatymas nenumato ryškių pranašumų nei vienai suinteresuotai pusei. Skolininkas ir kreditoriai atsiduria beveik vienodoje situacijoje, kadangi įstatymu siekiama vienodai atsižvelgti į abiejų pusių interesus. Be to, reikšmingi įgaliojimai suteikiami teismui, nagrinėjančiam bankroto bylą - teismo vaidmuo šiame modelyje yra aktyviausias.¹⁰⁰

Neutralusis bankroto teisinio reguliavimo modelis būdingas Vokietijai. Vertintina, kad šis modelis yra bankroto teisinio reglamentavimo siekiamybė, kadangi, taikant šį modelį, užtikrinamas ne tik ūkio subjektų lygiateisiškumo principo įgyvendinimas, bet ir nemokumo teisinio reguliavimo tikslų pasiekimas bei efektyvus bankroto ir restruktūrizavimo procesų įgyvendinimas.

- **Radikaliai kreditoriui palankus bankroto teisės modelis**, kurio esmę sudaro tai, kad skolininko nesąžiningumas ir jo vadovybės atsakomybė už iškilusius finansinius sunkumus yra preziumuojami. Pagrindinis šios sistemos tikslas – ne skolininko gelbėjimas, o kiek įmanoma greitesnis ir pilnesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas. Todėl kreditoriui palankiame bankroto teisės modelyje numatoma palyginus paprasta skolininko verslo pardavimo procedūra (netgi, jeigu tai neišvengiamai nulems skolininko likvidavimą). Kadangi skolininkas vertinamas kaip nesugebantis vykdyti veiklą, iš karto prasidėjus bankroto procesui, įvedami griežti apribojimai skolininko vadovams ir nustatoma griežta jo turto kontrolė. Reabilitacinės procedūros gali būti taikomos tikrai

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Vilnius: 2007. P. 57.

¹⁰⁰ Телюкина М.В. Основы ..., С. 78; Ткачев В.Н. Несостоятельность ..., С. 301.

kreditorių iniciatyva, o ne skolininko pageidavimu.¹⁰¹ Grynas radikaliam kreditoriui palankus bankroto teisės modelis dėl savo radikalumo šiuolaikinėse valstybėse nebeegzistuoja.

Apibendrinant, tai, kas išdėstyta, matyti, kad bankroto teisės modeliai yra klasifikuojami keliais būdais, t.y. skirtingais kriterijais, iš kurių vieni labiau atskleidžia nemokumo procesų eigą ir jų potencialią baigtį (tai Manfredo Balco, angliškas, amerikietiškas - prancūziškas - rusiškas modeliai), kiti nemokumo teisinį reguliavimą, jo tikslus bei kryptis siekia atskleisti įstatymų leidėjo prioritetų teikimu ar neteikimu skolininko bei kreditoriaus interesų atžvilgiu (radikaliam skolininkui palankus, vidutiniškai skolininkui palankus, neutralus, vidutiniškai kreditoriui palankus ir radikaliam kreditoriui palankus bankroto teisės modelis).

Pastaroji bankroto teisės modelių klasifikacija yra išsamiausia, todėl, nustatant Lietuvos bankroto teisės modelį, magistro baigiamajame darbe bus vadovaujama būtent aukščiau nurodytais penkiais bankroto reguliavimo modeliais, kadangi:

- teisės doktrinoje nėra ginčo ar kritikos (nuomonių skirtumo) dėl bankroto reguliavimo modelių klasifikavimo (išskyrimo) pagal atitinkamus kriterijus;
- Lietuvos bankroto teisės modelis labiausiai būtų atskleidžiamas, nagrinėjant įstatymų leidėjo teikiamų garantijų skolininko bei kreditorių interesų apsaugai santykį.

2.3. Bankroto teisės modelių vertinimo kriterijai

Siekiant atskleisti tam tikros valstybės bankroto teisės modelį, pirmiausia būtina nustatyti, kokie nemokumo teisinio reguliavimo požymiai tampa vertinimo kriterijais, priskiriant atitinkamą valstybę prie tam tikro bankroto teisės modelio. M. Teliukina nurodo, jog minėtų vertinimo kriterijų nustatymo praktinę reikšmę lemia tai, kad galima padaryti išvadą apie bankrotą reglamentuojančių teisės aktų sistemą ir apie jų pakeitimo tikslingumą. Autorė išskiria keturis pagrindinius vertinimo kriterijus, kuriuos atitinkamai detalizuoja:

- ***Kreditorių teisinė padėtis.***

Remiantis šiuo kriterijumi, vertinimas atliekamas pagal sekančius požymius: bankroto proceso inicijavimo galimybės; kreditoriui suteiktų teisių visuma; galimybės kreiptis kreditoriams į teismą su skundais dėl skolininko, jo valdytojo arba skolininko veiklą prižiūrinčio asmens veiksmų; balsų skaičiaus, kuriais konkretus kreditorius gali disponuoti kreditorių susirinkime, nustatymo tvarka; kreditorių, kurie, pažeisdami nustatytus terminus, pateikė kreditorinius reikalavimus, galimybės dalyvauti bankroto ar restruktūrizavimo procese;

¹⁰¹ Телюкина М.В. Основы ..., С. 78; Ткачев В.Н. Несостоятельность ..., С. 300.

kreditorių, kurių reikalavimai yra užtikrinti skolininko turto įkeitimu ir (arba) hipoteka, galimybė gauti pirmenybinį reikalavimų patenkinimą iš įkeisto turto ir kt. Akivaizdu, kad kuo stipresnė kreditoriaus teisinė padėtis, tuo palankesnis kreditoriui yra bankroto teisės modelis.

- ***Skolininko veiklos atkūrimo galimybės.***

Aptariant šį kriterijų, galima išskirti sekančius vertinimo aspektus: reabilitacinių procedūrų pradėjimo skolininko iniciatyva sudėtingumas/ lengvumas; galimybė įgyvendinti reabilitacines procedūras pačiam skolininkui, t.y. jo vadovybei; subjekto, įgyvendinančio atkuriamąsias procedūras, veikos tikrinimo ir kontrolės mechanizmas ir kt. Kuo daugiau numatyta skolininko veiklos atkūrimo galimybių, tuo labiau bankroto teisės modelį galima vadinti palankiu skolininkui.

- ***Turto, kuris perduotas skolininko laikinam naudojimui, likimas.***

Šį kriterijų apibūdina galimybė savininkui susigrąžinti jam priklausantį turtą iš įmonės, kurios atžvilgiu pradėtas bankroto ar restruktūrizavimo procesas; įstatymuose numatyta galimybė skolininkui naudotis svetimu turtu, pvz., kol pasibaigs restruktūrizavimo procedūros. Kuo paprasčiau savininkui susigrąžinti turtą iš skolininko, tuo sudėtingiau skolininkui tęsti veiklą ir tuo bankroto teisės modelis yra palankesnis kreditoriui.

- ***Galimybė dėl skolininko įsipareigojimų patraukti atsakomybėn trečiuosius asmenis.***

Šiuo atveju teisinę reikšmę turi sekantys požymiai: subjektų, kurie gali būti patraukti subsidiarinėn atsakomybėn, skaičius; subjektų patraukimo atsakomybėn sąlygos, pavyzdžiui, subjekto kaltės buvimas arba nebuvimas; subsidiarinės atsakomybės apimtis ir jos įgyvendinimo tvarka. Kuo lengviau patraukti trečiuosius asmenis atsakomybėn dėl skolininko įsipareigojimų, tuo labiau palanki kreditoriui yra nemokumo įstatymų sistema, jeigu lėšos, gautos realizavus subsidiarinę atsakomybę, atitenka konkretiems kreditoriams, t.y. jeigu konkretūs kreditoriai gauna naudą. O jeigu tos lėšos nukreipiamos į bendrą skolininko turto masę, tai galima daryti išvadą apie skolininkui palankų tokių teisės normų pobūdį.¹⁰²

Su aukščiau nurodytais bankroto teisės modelių vertinimo kriterijais galima sutikti tik iš dalies, kadangi pastarųjų dviejų kriterijų išskyrimo tikslingumas yra abejotinas dėl nepakankamo šių kriterijų savitumo laipsnio. Tokiu būdu būtų galima išskirti ir kitų daugiau ar mažiau reikšmingų bankroto teisės modelių vertinimo kriterijų, pavyzdžiui, teismo vaidmenį ir aktyvumą procese. Be to, restruktūrizavimo ar bankroto procesų iniciavimo galimybes tikslinga atskirti nuo pirmų dviejų aukščiau nurodytų kriterijų. Nuo to, sudėtinga ar lengva inicijuoti bankroto ar restruktūrizavimo bylą, bene labiausiai priklauso reabilitacinio ir likvidacinio tikslų įgyvendinimo galimybės. Kuo lengviau inicijuoti restruktūrizavimo bylą, tuo palankesnis skolininkui yra bankroto teisės modelis, ir atvirkščiai. Atitinkamai, kuo paprastesnis yra

¹⁰² Телюкина М.В. Основы ..., С. 80-81.

bankroto bylos inicijavimas, tuo labiau bankroto teisės modelis gali būti įvardijamas kaip kreditoriui palankus.

Siekiant išskirti pagrindinius bankroto teisės modelių vertinimo kriterijus, tikslinga atsižvelgti į pagrindus, kuriais klasifikuojami bankroto teisės modeliai. Iš to matyti, kad konkrečios valstybės priskyrimą prie tam tikro modelio lemia įstatymų leidėjo pozicija įmonės skolininkės ir jos kreditorių interesų užtikrinimo atžvilgiu bei tai, kam teikiamas prioritetas – įmonės likvidavimui ar jos išsaugojimui.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima išskirti pagrindinius bankroto teisės modelių vertinimo kriterijus, pagal kuriuos darbe bus atkleidžiamas Lietuvos bankroto teisės modelis:

- Bankroto ir restruktūrizavimo bylų inicijavimo galimybės;
- Skolininko teisinė padėtis bankroto ir restruktūrizavimo bylose;
- Kreditorių interesų gynimas bankroto ir restruktūrizavimo bylose.

3. LIETUVOS BANKROTO TEISĖS MODELIS

Skirtingose valstybėse nemokumo problemų sprendimo būdų įtvirtinimas ir jų vieta teisinėje sistemoje skiriasi. Vienos valstybės yra pasirinkusios bendrą, lanksčią nemokumo procedūrą, kuri atsižvelgiant į kiekvienos konkrečios situacijos aplinkybes gali apimti tiek įmonių restruktūrizavimą, tiek bankrotą (pavyzdžiui, Vokietija, Latvija). Kitos - pasirinko dvi atskiras restruktūrizavimo ir bankroto procedūras (pavyzdžiui, Suomija, Estija, Lietuva). Valstybėse, kuriose nemokumo procedūra nėra bendra, įmonių restruktūrizavimas ir bankrotas yra savarankiški procesai, dažniausiai reglamentuojami skirtingų teisės aktų, numatančių savarankiškas šių procesų taikymo sąlygas. Tačiau net ir tokiose valstybėse restruktūrizavimo ir bankroto procesai taip pat turi ir daugybę panašumų.¹⁰³

Pagal Lietuvoje galiojantį teisinį reglamentavimą bankroto ir restruktūrizavimo procesai yra savarankiški, reglamentuojami atskirų įstatymų. Taigi, atskleidžiant Lietuvos bankroto teisės modelį, tikslinga pagal ankstesniame skyriuje išskirtus kriterijus nagrinėti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų reglamentavimą lyginamuoju aspektu.

3.1. Bankroto ir restruktūrizavimo bylų inicijavimo galimybės

Siekiant atskleisti galimybes inicijuoti įmonių bankrotą ir restruktūrizavimą, būtina apžvelgti teisinį reguliavimą, nustatant, kokioms sąlygoms esant gali būti inicijuojami minėti procesai, bei kokie subjektai gali kreiptis į teismą dėl bankroto ir restruktūrizavimo bylų iškėlimo. Taip pat tikslinga paanalizuoti teismų praktiką, įvertinant, kaip realizuojamos įstatymuose numatytos bankroto ir restruktūrizavimo bylų inicijavimo galimybės.

3.1.1. Subjektai, inicijuojantys įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylas

Visų pirma svarbu nustatyti subjektus, turinčius teisę ir / arba pareigą inicijuoti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylas, kadangi šių bylų iškėlimo klausimas gali būti sprendžiamas tik tuomet, jeigu minėtus procesus inicijuoja tinkamas subjektas.

Daugelio valstybių, pavyzdžiui, Anglijos, Belgijos, Lenkijos, teisės doktrinoje bankroto inicijavimas vadinamas savanorišku, kuomet dėl bankroto bylos iškėlimo į teismą kreipiasi

¹⁰³ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency law. P. 17. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf. Connected: 2012-03-20; Cituota pagal: Barakauskas S. Nauja Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo redakcija: pasikeitusio teisinio reguliavimo pranašumai ir trūkumai. Justitia. 2011 m., Nr. 1(75). P. 35.

skolininkas, ir nesavanorišku, kuomet bankroto procesą inicijuoja kreditorius.¹⁰⁴ Lietuvoje, kaip ir daugumoje valstybių, bankroto bylas gali inicijuoti tiek kreditoriai, tiek pats skolininkas, tačiau pastarojo kreipimasis dėl bankroto bylos iškelimo ne visuomet yra savanoriškas, kadangi ĮBĮ tam tikrais atvejais skolininkui numato ne tik teisę inicijuoti bankroto procesą, bet ir pareigą, už kurios nevykdymą numatyta atsakomybė.

Pagal ĮBĮ 5 straipsnio 1 dalį pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo įmonei pateikti teismui turi teisę: kreditorius (kreditoriai), savininkas (savininkai), įmonės administracijos vadovas, o ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalyje numatyta įmonės vadovo ir savininko (savininkų) pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir šis (šie) nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškelimo arba įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų. Be to, ĮBĮ 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta įmonės likvidatoriaus pareiga pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškelimo įmonei, kurią likviduojant įmonių veiklą reglamentuojančių kitų įstatymų nustatyta tvarka, išaiškėja, kad ji negalės įvykdyti visų savo įsipareigojimų. Taip pat paminėtina, kad specialiuose įstatymuose, reglamentuojančiuose specialių rūšių juridinių asmenų (pavyzdžiui, bankų, draudimo įmonių) veiklą, yra numatyti specifiniai subjektai, galintys inicijuoti bankroto procesus.

Nors ĮBĮ tiesiogiai nėra įtvirtinta, tačiau sistemiškai aiškinant CPK nuostatas, matyti, kad kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo įmonei gali ir prokuroras, gindamas viešąjį interesą (CPK 49 str. 1 d.).¹⁰⁵ Nepaisant to, Lietuvos teismų praktikoje iki šiol nepasitaikė atvejų, kad prokurorai inicijuotų bankroto procesus. Įdomu tai, kad kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Prancūzijoje¹⁰⁶, numatyta ir teismo teisė savo iniciatyva pradėti bankroto procedūras.

Įmonės restruktūrizavimo procedūras pagal ĮRĮ 6 str. gali inicijuoti vienintelis subjektas – pati įmonė (jos valdymo organas). Naujojoje ĮRĮ redakcijoje buvo panaikinta galimybė įmonės restruktūrizavimą pradėti įmonės kreditoriams, motyvuojant praktika, rodančia, kad kreditoriai, nežinodami įmonės faktinės ūkinės komercinės būklės, įmonės ateities planų, iki šiol nesiėmė iniciatyvos, kad jiems prasiskolinusi įmonė būtų restruktūrizuojama.¹⁰⁷ Manytina, kad toks argumentas nėra pakankamai svarus šiai kreditorių teisei panaikinti, kadangi kreditorių iniciatyvos pradėti įmonės restruktūrizavimo procesą poreikis gali atsirasti ateityje. Visgi, ne vien pati įmonė skolininkė, tačiau ir jos kreditoriai (ypač tie, kurių reikalavimai nėra užtikrinti įkeitimu arba hipoteka) turėtų būti suinteresuoti restruktūrizavimo, o ne bankroto, proceso

¹⁰⁴ European insolvency procedures – 2011 edition. Clifford Chance LLP, August 2011.

¹⁰⁵ Mikuckienė V. Bankroto byloje dalyvaujančių asmenų teisių ir pareigų įgijimas ir įgyvendinimas. Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Vilnius: TIC, 2008. P. 199.

¹⁰⁶ European insolvency procedures – 2011 edition. Clifford Chance LLP, August 2011. P. 16.

¹⁰⁷ Įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2009-12-03 Nr. XIP-1515 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=359926&p_query=&p_tr2=2. Prisijungimo laikas: 2012-03-07.

inicijavimu, kadangi restruktūrizavimo proceso metu yra daugiau galimybių atgauti skolą ar jos dalį nei bankroto procese. Galima netgi vertinti, kad, panaikinus kreditorių teisę inicijuoti įmonės restruktūrizavimą, buvo iš dalies susiaurintos restruktūrizavimo bylų inicijavimo galimybės, kadangi platesnis subjektų, galinčių inicijuoti tam tikrą procesą, ratas visuomet labiau užtikrina šio proceso iniciavimo galimybes. Palyginimui, JAV, Vokietijoje, Latvijoje, Suomijoje ir kitose valstybėse restruktūrizavimas gali būti inicijuojamas tiek skolininko, tiek kreditorių iniciatyva. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad įstatymų leidėjas turėtų iš naujo apsvarstyti šios teisės suteikimo kreditoriams galimybę.

Taigi, bankroto bylos inicijavimo subjektai yra: kreditorius (kreditoriai), savininkas (savininkai), įmonės administracijos vadovas, įmonės likvidatorius, viešąjį interesą ginantis prokuroras bei specialūs subjektai, galintys inicijuoti specialių rūšių juridinių asmenų bankroto procesą. Tuo tarpu restruktūrizavimą gali inicijuoti tik pati įmonė (jos valdymo organas).

3.1.2. Bankroto ir restruktūrizavimo bylų iškėlimo pagrindai ir sąlygos

Įmonių bankroto procese būtina skirti pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo pagrindus (ĮBĮ 4 str.) ir bankroto bylos iškėlimo sąlygas (ĮBĮ 9 str. 7 d.). Pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo pagrindai – tai faktinės aplinkybės, kuriomis ieškovas grindžia savo reikalavimus (CPK 135 str. 1 d. 2 p.). Tuo tarpu bankroto bylos iškėlimo sąlygos – tai faktinės aplinkybės, kurios turi lemiamą reikšmę, teismui sprendžiant dėl bankroto bylos iškėlimo.

Pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pagrindai yra išvardinti ĮBĮ 4 straipsnyje, pagal kurį aukščiau nurodyti subjektai gali kreiptis į teismą su ieškiniu dėl bankroto bylos iškėlimo, esant bent vienai iš žemiau nurodytų sąlygų:

- 1) įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių įmokų;
- 2) įmonė laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus (paslaugas), negrąžina kreditų ir nevykdo kitų sandoriais prisiimtų turtinių įsipareigojimų;
- 3) įmonė laiku nemoka įstatymų nustatytų mokesčių, kitų privalomųjų įmokų ir (arba) priteistų sumų;
- 4) įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų. Viešu paskelbimu taip pat laikomas šios informacijos paskelbimas Vyriausybės įgaliotos institucijos interneto svetainėje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka;
- 5) įmonė neturi turto ar pajamų, iš kurių galėjo būti išieškomos skolos, ir dėl šios priežasties antstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus.

Kiekvienos iš aukščiau nurodytų sąlygų buvimas preliminariai rodo, kad įmonėje yra tam tikrų finansinių sunkumų, galinčių turėti įtakos jos mokumui. Ieškovas, kreipdamasis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, turi pateikti įrodymus, pagrindžiančius ieškinio teisinį pagrindą, t.y. bent vieną iš aukščiau nurodytų sąlygų. Priėmęs pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, teismas iškelia civilinę bylą, kurioje bus svarstomas bankroto bylos iškėlimo klausimas¹⁰⁸.

ĮBĮ yra nustatyti atskiri pagrindai bankroto bylos iškėlimui ir atsisakymui iškelti bankroto bylą. Pagal ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalį bankroto byla iškeliama, teismui nustatčius, kad yra bent viena iš šių sąlygų: *pirma*, įmonė yra nemoki arba įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas; *antra*, įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų. Pagal ĮBĮ 10 straipsnio 3 dalį teismas atsisako kelti bankroto bylą, esant bent vienai iš šių sąlygų: *pirma*, įmonė iki teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo patenkina kreditoriaus (kreditorių), kuris (kurie) kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, reikalavimus; *antra*, įmonei iškelta restruktūrizavimo byla; *trečia*, pareiškimo iškelti bankroto bylą nagrinėjimo metu teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, išskyrus šiuos atvejus: kai pateikęs pareiškimą subjektas per 5 darbo dienas nuo pasiūlymo dienos į teismo depozitinę sąskaitą įmoka teismo nustatytą pinigų sumą; kai kreditorius pareiškimą teikia dėl neįvykdytų reikalavimų, susijusių su darbo santykiais, reikalavimų atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe (tokiu atveju bankroto byla nagrinėjama supaprastinto proceso tvarka).

Pastebėtina, kad aukščiau nurodytame ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkte yra numatyti alternatyvūs bankroto bylos iškėlimo pagrindai: įmonė yra nemoki *arba* įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas. Analizuojant minėtą nuostatą, matyti, kad pastarasis bankroto bylos iškėlimo pagrindas nėra siejamas su įmonės nemokumo nustatymu. Pritartina teisės doktrinoje išsakomai nuomonei, kad vėlavimas išmokėti darbuotojui atlyginimą, kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindas, nėra suderintas su kitomis ĮBĮ nuostatomis (pavyzdžiui, su ĮBĮ 2 straipsnio 1 dalimi, numatančia, kad bankrotas yra nemokios įmonės būseną), neatitinka bankroto teisės sistemos ir apskritai yra unikalus reiškinys bankroto teisės istorijoje¹⁰⁹. Pastebėtina, kad minėtas bankroto bylos kėlimo

¹⁰⁸ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011. P. 334.

¹⁰⁹ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011. P. 84.

pagrindas teismų praktikoje yra taikomas itin atsargiai.¹¹⁰ Autorės vertinimu, vėlavimas išmokėti darbuotojui atlyginimą, kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindas, yra naikintinas. Minėta sąlyga gali būti tik pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo pagrindas, kadangi, įmonei negalint išmokėti darbuotojams darbo užmokesčių ir kitų išmokų, galima tik preliminariai vertinti, kad įmonėje yra finansinių sunkumų, tačiau tai dar nereiškia, kad įmonė yra nemoki ir jai turi būti iškeliami bankroto byla.

Taip pat pažymėtina, kad sekančios nuostatos: ĮBĮ 4 straipsnio 4 punkte įtvirtintas pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo pagrindas ir 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte įtvirtinta bankroto bylos iškėlimo sąlyga („*įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų*“), yra suformuluotos ydingai ir sudaro prielaidas skolininkams piktnaudžiauti bankroto procesu. Pagal minėtų nuostatų formuluotes, bankroto bylos iškėlimui pakanka nustatyti, kad įmonė yra viešai paskelbusi arba kitaip pranešusi kreditoriui (kreditoriams), kad negali *arba* neketina vykdyti įsipareigojimų. Vadinas, įmonei tiesiog pakanka viešai pranešti kreditoriui, kad ji neketina vykdyti įsipareigojimų, ir jau galima kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, nenurodant įsipareigojimų nevykdymo priežasčių ir neįrodinėjant jos nemokumo. Iš to seka, kad įmonė, siekdama sustabdyti palūkanų ir netesybų mokėjimą, minėtu pagrindu gali kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, numatydama, kad bankroto bylos nagrinėjimo metu jai įvykdžius įsipareigojimus kreditoriams, bankroto byla bus nutraukta (ĮBĮ 27 str. 1 d. 2 p.). Teisės doktrinoje išreiškiama nuomonė, jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte įtvirtinta bankroto bylos iškėlimo sąlyga turi būti aiškinama taip, kad bankroto byla keliami tik tuomet, kai įmonė, būdama nemoki, negali atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir dėl šios priežasties neketina vykdyti įsipareigojimų, bei apie tai viešai paskelbė ar kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams).¹¹¹ Autorės vertinimu, ženkliai efektyvesnis už minėtos nuostatos išaiškinimą būtų šios teisės normos pakeitimas. Be to, tikslinga keisti tiek ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto, tiek ĮBĮ 4 straipsnio 4 punkto nuostatas, kiekvieną iš jų išdėstant sekančiai: „*įmonė, būdama nemoki, viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali ~~arba~~ ir neketina vykdyti įsipareigojimų*“. Tai užkirstų kelią galimiems piktnaudžiavimams bankroto procesu ir sumažintų teismų krūvį.

Taigi, kiekvienas bankroto bylos iškėlimo pagrindas turėtų būti siejamas su įmonės nemokumo nustatymu. ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje įmonės nemokumas įvardijamas kaip įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir

¹¹⁰ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. nutartis byloje Nr. 2-1173/2010, 2009 m. gegužės 14 d. nutartis byloje [Nr. 2-561/2009](#), 2009 m. gegužės 14 d. nutartis byloje [Nr. 2-517/2009](#), 2009 m. gegužės 14 d. nutartis byloje [Nr. 2-606/2009](#), 2009 m. balandžio 23 d. nutartis byloje [Nr. 2-467/2009](#).

¹¹¹ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011. P. 86.

kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Įmonės finansinę būklę teismas gali įvertinti pagal ieškovo pateiktus dokumentus arba iš atsakovo išreikalautus dokumentus (ĮBĮ 9 str. 2 d. 1, 4 p.). Teismui nustačius, kad įmonės finansinė būseną atitinka ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje nurodytus kriterijus, faktinis įmonės nemokumas tampa teisiniu pagrindu iškelti įmonei bankroto bylą.

Teismų praktikoje, sprendžiant dėl bankroto bylos iškėlimo, pažymima, kad bankroto procedūra turi būti pradėdama tik tokiai įmonei, kuri akivaizdžiai negali vykdyti įsipareigojimų kreditoriams, o ne formaliai atitinkančiai ĮBĮ numatytus kriterijus; prioritetas turi būti taikomas reabilitaciniam tikslui ir bankroto byla įmonei turi būti keliama tik tuomet, kai teismui išanalizavus visus įrodymus, nelieka abejonių, kad įmonė yra nemoki¹¹².

Apžvelgus ĮBĮ numatytus pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pagrindus ir šios bylos iškėlimo teisme sąlygas, tikslinga apžvelgti analogišką reglamentavimą, numatytą ĮRĮ. Įmonės restruktūrizavimo taikymo sąlygų visuma įtvirtinta ĮRĮ 4 straipsnyje, kuriame numatyta, kad restruktūrizavimas gali būti pradėtas, jeigu įmonė:

- 1) turi finansinių sunkumų arba yra reali tikimybė, kad jų turės per artimiausius 3 mėnesius;
- 2) nėra nutraukusi veiklos;
- 3) nėra bankrutuojanti ar bankrutavusi;
- 4) įsteigta ne mažiau kaip prieš 3 metus iki pareiškimo teismui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo pateikimo dienos;
- 5) nuo teismo sprendimo baigti įmonės restruktūrizavimo bylą arba nutarties nutraukti bylą šio įstatymo 28 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nurodytais pagrindais įsiteisėjimo dienos praėjo ne mažiau kaip 5 metai.

Kitaip nei įmonių bankroto atveju, restruktūrizavimo inicijavimas siejamas ne su įmonės nemokumu, o egzistuojančiais laikino pobūdžio finansiniais sunkumais arba realia tikimybė, kad jų atsiras per artimiausius 3 mėnesius. Įmonė, turinti finansinių sunkumų - tai įmonė, kuri negali vykdyti prievolių ir sumažinti nuostolių, kurie, kreditoriams nesuteikus pagalbos, priverstų ją nutraukti veiklą ir bankrutuoti (ĮRĮ 2 str. 1 d.). Lietuvos apeliacinis teismas yra išaiškinęs, kad nustatant įmonės finansinius sunkumus ir jų atsiradimo per artimiausius 3 mėnesius tikimybę, turėtų būti vertinami įmonės pateikti finansiniai dokumentai, jos veiksmams rinkoje, kiti su vykdoma veikla susiję duomenys¹¹³.

Pastebėtina, kad aukščiau išvardintų sąlygų visuma yra ne tik pareiškimo teismui dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo pagrindas, tačiau ir restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlyga.

¹¹² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis byloje Nr. - 2602/2011.

¹¹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugpjūčio mėn. 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-2082/2011.

ĮRĮ 7 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad įmonės restruktūrizavimo byla iškeliamą, jeigu teismas nustato, kad įmonė atitinka šio įstatymo 4 straipsnyje išdėstytas sąlygas ir nebuvo pažeisti šio įstatymo 5 straipsnio reikalavimai. ĮRĮ 5 straipsnyje reglamentuojami restruktūrizavimo plano metmenys, kurie turi ypatingą teisinę reikšmę¹¹⁴, kadangi netinkamai parengti metmenys yra vienas iš atsisakymo iškelti restruktūrizavimo bylą pagrindų.

Atkreiptinas dėmesys, kad ĮRĮ yra atlikta takoskyra tarp įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlygų ir atsisakymo iškelti restruktūrizavimo bylą sąlygų. Pastarosios yra įtvirtintos ĮRĮ 7 straipsnio 5 dalyje, kurioje numatyta, kad teismas priima nutartį atsisakyti kelti įmonės restruktūrizavimo bylą, jeigu:

1) nagrinėdamas pareiškimą teismas padaro pagrįstą išvadą, kad įmonė neatitinka bent vienos iš šio įstatymo 4 straipsnyje išdėstytų sąlygų;

2) buvo pažeisti šio įstatymo 5 straipsnyje ir 6 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodyti reikalavimai;

3) nagrinėdamas pareiškimą teismas padaro pagrįstą išvadą, kad įmonė yra nemoki ir, jeigu yra kitų Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme nurodytų bankroto bylos iškėlimo sąlygų, teismui turi būti pateiktas pareiškimas dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka.

Autorės vertinimu, aukščiau nurodytas teisinis reglamentavimas yra ydingas ir gali sukelti praktinių problemų. Pagal ĮRĮ 7 straipsnio 4 dalį restruktūrizavimo bylos iškėlimui užtenka, kad įmonė atitiktų restruktūrizavimo taikymo sąlygas (4 str.) ir būtų tinkamai parengti restruktūrizavimo plano metmenys (5 str.). Tuo tarpu, atsisakydamas iškelti restruktūrizavimo bylą, teismas be minėtų kriterijų vertina ir tai, ar įmonė tinkamai laikėsi išankstinės tvarkos (6 str. 2 d. 1 p.), įmonės mokumą ir kitas bankroto bylos iškėlimo sąlygas. Toks reglamentavimas gali sudaryti sąlygas suinteresuotiems asmenims nepagrįstai skusti teismų sprendimus. Manytina, jog minėtas sąlygas būtų tikslinga apjungti į restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlygas ir nustatyti, kad, įmonei netenkinant bent vienos sąlygos, teismas priima nutartį atsisakyti iškelti restruktūrizavimo bylą.

Įstatymų leidėjas, siekdamas palengvinti restruktūrizavimo procedūrų inicijavimą, 2010

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškines, kad esminę reikšmę teismui sprendžiant dėl ieškinio pareiškimo iškelti bendrovei restruktūrizavimo bylą faktinio ir teisinio pagrįstumo turi įmonės materialinės padėties, turto ir skolų santykio, struktūros nustatymas, taip pat pateiktų restruktūrizavimo plano metmenų išsamus įvertinimas, siekiant atsakyti į esminį klausimą – ar įmonė turi realių perspektyvų sėkmingai pasiekti restruktūrizavimu siekiamus tikslus, t. y. atkurti mokumą, normalią ūkinę komercinę veiklą ir šios veiklos perspektyvas. Kasacinis teismas yra nurodęs, jog teismas, sprenddamas dėl bylos iškėlimo, patikrina ne vien tai, kaip metmenyse nurodytos priemonės atitinka ĮRĮ nustatytas bendrovės mokumo, veiklos atkūrimo ir atsiskaitymo su kreditoriais tikslus, tačiau įvertina, ar numatomos priemonės yra realios, galinčios bendrovės ūkinės veiklos srityje ir verslo konkurencinėje aplinkoje atkurti bendrovės mokumą, normalią veiklą ir tiek sumažinti įsiskolinimus, tiek išsaugoti bendrovės konkurencingumą, nes tik ekonomiškai pagrįstų priemonių visuma (kompleksas) ir jų įgyvendinimo realumas gali įtikinti dėl restruktūrizavimo tikslų pasiekimo (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-05-28 nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-263/2010; ir kt.*).

m. spalio 1 d. ĮRĮ redakcijoje atsisakė privalomo pagrindinių įmonės kreditorių ar kreditorių susirinkimo pritarimo įmonės vadovo siūlymui restruktūrizuoti įmonę. Pastebėtina, kad, panaikinus privalomą kreditorių pritarimą restruktūrizavimo plano metmenims, tarp teisininkų kilo diskusija dėl galimai atverto kelio įmonių skolininkų piktnaudžiavimams restruktūrizavimo procesu, kadangi, siekiant sustabdyti įsipareigojimų vykdymo terminus, palūkanų ir netesybų skaičiavimą, galima nesunkiai inicijuoti restruktūrizavimą. Su tokiais vertinimais galima iš dalies sutikti, tačiau toliau darbe bus atskleidžiama, kad tam tikrais atvejais restruktūrizavimą nėra taip lengva inicijuoti kaip buvo tikėtasi. Visgi, siekiant išvengti galimų piktnaudžiavimų, siūlytina ĮRĮ įtvirtinti nuostatą, kad restruktūrizavimo plano metmenis privaloma įvertinti nepriklausomam ekspertui, turinčiam specialiųjų ekonomikos žinių. Tai užtikrintų didesnę skaidrumą restruktūrizavimo procese ir užkirstų ar bent iš dalies užkirstų kelią įmonių skolininkų piktnaudžiavimams restruktūrizavimo teikiamomis galimybėmis.

Naujojoje ĮRĮ redakcijoje numatyta, kad įmonė, siekianti inicijuoti restruktūrizavimo procedūras, privalo laikytis išankstinės tvarkos. ĮRĮ 6 straipsnio 2 dalies 1 punkte numatyta, kad apie sprendimą kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo įmonės valdymo organas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas turi pranešti kiekvienam kreditoriui, kitiems suinteresuotiems asmenims ir jiems nusiųsti pareiškimo su priedais kopijas. Tokiu būdu užtikrinamos kreditorių teisės laiku gauti informaciją ir turėti galimybę ginti savo teisėtus interesus. Paprastai kreditoriai, nesutinkantys dėl restruktūrizavimo bylos įmonei skolininkei iškėlimo, teismui pateikia prieštaravimus, į kuriuos teismai atsižvelgia. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas 2012 m. vasario mėn. 22 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 2-398/2012, pasisakė: „*Sprendžiant klausimą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, turi būti įvertinta tai, ar įmonė turi realių perspektyvų sėkmingai pasiekti restruktūrizavimu siekiamus tikslus, t. y. atkurti mokumą, normalią ūkinę komercinę veiklą ir šios veiklos perspektyvas. <...> Kai restruktūrizavimo bylos iškėlimui aiškiai ir nedviprasmiškai nepritaria įmonės kreditorius, kurio bendra pradelstų reikalavimų suma yra ženkliai didesnė negu 2/3 dalys visų pradelstų skolų, neegzistuoja jokia reali galimybė patvirtinti įmonės restruktūrizavimo planą (restruktūrizavimo planui turi pritarti kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos - ĮRĮ 14 str. 3 d.) ir tokiu atveju restruktūrizavimo byla turėtų būti nutraukiama (ĮRĮ 28 str. 1 d.). Tai reiškia, jog **restruktūrizavimo bylos iškėlimas, neturint kreditorių pritarimo jau iškėlimo stadijoje (nors formaliai toks sutikimas pagal dabar galiojančią ĮRĮ redakciją ir nėra reikalingas) aiškiai liudija bylos neperspektyvumą ir iš anksto nulemia bylos baigtį (paryšk. aut.)**.“ Tai rodo, kad, panaikinus kreditorių pritarimą įmonės vadovo siūlymui restruktūrizuoti įmonę, buvo tik formaliai palengvintos restruktūrizavimo inicijavimo sąlygos, kadangi tuo atveju, kai įmonės restruktūrizavimui*

nepritaria kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos, teismai gali vertinti, jog įmonė neturi realių perspektyvų sėkmingai pasiekti restruktūrizavimu siekiamus tikslus ir šiuo pagrindu atsisakyti iškelti restruktūrizavimo bylą. Be to, netgi teismui iškėlus restruktūrizavimo bylą, ši turėtų būti nutraukiama, jeigu pagrindiniai kreditoriai nepritarė restruktūrizavimo planui. Taigi, minėtas restruktūrizavimo inicijavimo palengvinimas laikytinas nepakankamai efektyviu.

Siekiant efektyviai palengvinti restruktūrizavimo inicijavimo galimybes, tikslinga tobulinti reglamentavimą, sumažinant stambiausių kreditorių, kurių reikalavimai yra užtikrinti hipoteka ar įkeitimu, įtaką. Tokie kreditoriai yra visiškai nesuinteresuoti įmonių restruktūrizavimo inicijavimu, nes jų reikalavimai yra užtikrinti įkeistu įmonės turtu. Be to, įmonei iškėlus restruktūrizavimo bylą, neskaičiuojamos palūkanos ir delspinigiai, todėl netenkamos planuotos pajamos. Siūlytina, esant visoms restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlygoms, netaikyti ĮRĮ 14 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto reikalavimo, kad restruktūrizavimo planui turi pritarti kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos. Palyginimui, JAV teismas, esant tam tikroms sąlygoms, turi teisę patvirtinti restruktūrizavimo planą net ir tada, kai tam nepritaria kreditoriai („prastūmimo“ (angl. *cram-down*) taisyklė).¹¹⁵

Apžvelgus įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų inicijavimo teisinį reglamentavimą, tikslinga nustatyti, kuriam procesui įstatymų leidėjas teikia prioritetą. Santykis tarp įmonių restruktūrizavimo ir bankroto procesų tiksliausiai atsiskleidžia ĮRĮ 7 straipsnio 9 dalyje: „Jeigu įmonės restruktūrizavimo byla iškeliama tuo metu, kai teisme nagrinėjamas pareiškimas dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo, tačiau teismo nutartis iškelti bankroto bylą dar nepriimta, pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo paliekamas nenagrinėtas.“ Pagal tai galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas teikia pirmenybę įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo svarstymui, jeigu tuo pačiu metu, kai keliama restruktūrizavimo byla, yra paduodamas pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo. Teismų praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, kad tuo atveju, kai teisme dar nepriimta nutartis iškelti įmonei bankroto bylą, pirmiau turi būti išspręstas pareikštas reikalavimas dėl įmonės restruktūrizavimo, o tik po to - dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo. Toks reglamentavimas reiškia, kad, esant vienu metu neišnagrinėtiems reikalavimams, pirmenybė yra teikiama įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimui, o tik po to iškeliama bankroto byla, jeigu yra ĮBĮ nustatytos sąlygos.¹¹⁶

¹¹⁵ Cheeseman H. R. Business law: legal environment, online commerce, business ethics, and international issues. 6th edition. New Jersey: Pearson Education, Inc., 2006, P. 442; Davidson V. Daniel, Forsythe M.Lynn, Knowles E. Brenda. Business law: principles and cases in the legal environment. 8th edition, Mason (Ohio): Thomson/ South – Western: West, 2004. P. 67.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-496/2009.

Apibendrinant, tai, kas išdėstyta, darytina išvada, ĮBĮ numato plačias galimybes inicijuoti įmonių bankroto procesą. Tuo tarpu ĮRĮ numatytos restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlygos, nors ir buvo palengvintos, tačiau vis dar yra sudėtingos. Taigi, įmonių bankroto procesą yra lengviau inicijuoti nei restruktūrizavimą. Tai rodo, kad restruktūrizavimo ir bankroto procesų inicijavimą reglamentuojančių teisės normų sistema yra kreditoriui palankaus pobūdžio. Atsižvelgiant į tai, kad tiek įstatymų leidėjas, tiek teismų praktika teikia prioritetą įmonių restruktūrizavimui, tikslinga palengvinti restruktūrizavimo proceso inicijavimą.

3.2. Skolininko teisinė padėtis bankroto ir restruktūrizavimo byloje

Įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonė įgyja bankrutuojančios įmonės statusą (ĮBĮ 2 str. 4 d.), jos valdymo organai netenka savo įgaliojimų (ĮBĮ 10 str. 7 d. 2 p.), o bankrutuojančios įmonės valdymą ir vadovavimą ūkinei komercinei veiklai perima bankroto administratorius (ĮBĮ 2 str. 6 d., 11 str. 3 d. 6 p.), atstovaujantis pirmiausia kreditorių interesams¹¹⁷. Tuo tarpu, iškėlus restruktūrizavimo bylą, įmonė įgyja restruktūrizuojamos įmonės statusą ir toliau vykdo savo veiklą, t.y. įmonės valdymo organai, vadovaudamiesi restruktūrizavimo planu ir laikydamiesi ĮRĮ bei teismo nustatytų apribojimų, valdo, naudoja visą įmonei nuosavybės ar patikėjimo teise priklausantį turtą ir juo disponuoja bei vadovauja įmonės veiklai (ĮRĮ 9 str. 1 d.). Restruktūrizavimo administratorius tik prižiūri valdymo organų veiklą (ĮRĮ 9 str. 2 d.), kad būtų laikomasi restruktūrizavimo plano ir teismo bei ĮRĮ nustatytų apribojimų.

Bankrutuojančios ir restruktūrizuojamos įmonės statuso skirtumai natūraliai išplaukia iš skirtingos bankroto ir restruktūrizavimo procesų paskirties. Bankroto proceso paskirtis yra pirmiausia apsaugoti nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai vykdyti savo įsipareigojimų, kreditorių teises ir interesus. Taigi, bankroto procesui keliamas pagrindinis tikslas – patenkinti kreditorių reikalavimus.¹¹⁸ Dėl to, iškėlus bankroto bylą, įmonė nedelsiant nušalinama nuo turto valdymo, sustabdomas visų finansinių prievolių, išskyrus priešpriešinių vienasrūšių reikalavimų įskaitymą, vykdymas, siekiant apsaugoti kreditorių interesus, išvengiant didesnio turto sumažėjimo ir įmonės įsipareigojimų augimo. Tuo tarpu restruktūrizavimo proceso paskirtis - įstatyme įtvirtintomis priemonėmis išsaugoti ir plėtoti įmonės, kuri turi laikinų finansinių sunkumų, veiklą, sumokėti skolas, atkurti mokumą.¹¹⁹ Be to, restruktūrizavimo procesas skirtas

¹¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-224/2005.

¹¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. sausio mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-221/2011.

¹¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2654/2011.

ne tik išsaugoti restruktūrizuojamą įmonę, bet ir apginti restruktūrizuojamos įmonės kreditorių interesus.¹²⁰ Dėl to restruktūrizavimo procese įmonė tęsia savo ūkinę veiklą pagal verslo planą restruktūrizavimo laikotarpiui, siekdama atkurti savo mokumą ir pagal nustatytą tvarką patenkinti kreditorių reikalavimus. Siekiant įgyvendinti restruktūrizavimo tikslus, įmonei skolininkei suteikiama laikina apsauga nuo jos kreditorių, kadangi, iškelus restruktūrizavimo bylą, sustabdomas netesybų ir palūkanų skaičiavimas bei išieškojimas pagal vykdomuosius dokumentus (ĮRĮ 8 str. 2, 3 p.).

Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais ir bankrutuojanti įmonė turi teisę verstis ūkine komercine veikla, jeigu ji mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, ir iš šios veiklos gautas pajamas naudoti su šia veikla susijusioms išlaidoms (ĮBĮ 10 str. 7 d. 5 p.), tačiau tokiu atveju bankrutuojančios įmonės veikla yra siejama vien su kreditorių interesais ir šiai veiklai vadovauja bankroto administratorius (ĮBĮ 11 str. 3 d. 6 p.), o ne pati įmonė, kaip yra restruktūrizavimo procese.

Analizuojant ĮBĮ numatytas įmonės skolininkės (savininko arba administracijos vadovo) teises ir pareigas, pastebėta, kad įmonės skolininkės teisės reglamentuojamos tik fragmentiškai, o pareigos ir atsakomybė už jų nevykdymą – gana detalios¹²¹.

Įmonės skolininkės teisės bankroto procese.

Bankroto procese įmonės savininkui suteiktos sekančios teisės: pagal kreditorių susirinkimo nustatytą tvarką gauti informaciją iš bankroto administratoriaus apie bylos eigą (ĮBĮ 11 str. 3 d. 15 p., 23 str. 11 p., 32 str. 2 d.), be balsavimo teisės dalyvauti kreditorių susirinkimuose (ĮBĮ 22 str. 6 d.), pateikti pasiūlymą dėl taikos sutarties sudarymo (ĮBĮ 28 str. 1 d.), gauti turtą, likusį atsiskaičius su kreditoriais (ĮBĮ 31 str. 1 d. 6 p.). Iš to matyti, kad bankrutuojančios įmonės savininkas turi itin nedaug teisių ir šios suteiktos teisės nėra tokios reikšmingos kaip įmonės skolininkės pareigos, kurioms ĮBĮ skiriama ženkliai daugiau dėmesio.

Įmonės skolininkės pareigos bankroto procese.

Svarbiausia įmonės vadovo ir savininko (savininkų) pareiga - kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir šis (šie) nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškelimo arba įmonė viešai paskelbė ar kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų (ĮBĮ 8 str. 1 d.). Šios pareigos tinkamas vykdymas yra viena iš pagrindinių kreditorių interesų apsaugos sąlygų, kadangi savalaikis įmonės nemokumo nustatymas užkerta kelią tolimesniam įsiskolinimų augimui bei įmonės turto mažėjimui. Teismų praktikoje pripažįstama, kad aptariama pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo įmonės

¹²⁰ Miliauskas P. Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese // Justitia. 2010, Nr. 2(74). P. 104.

¹²¹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 224.

vadovui, savininkui (savininkams) nustatyta todėl, kad šie subjektai geriausiai žino įmonės finansinę būklę, o pavėluotas bankroto bylos iškėlimas galėtų pažeisti tiek jau esančių įmonės kreditorių interesus (jei toliau didėtų įmonės skolos), tiek ir naujų potencialių kreditorių interesus (jei šie asmenys, nežinodami apie įmonės nemokumą, tiektų jai prekes ir (arba) teiktų paslaugas).¹²² Atsižvelgiant į tai, už minėtos pareigos nevykdymą arba netinkamą vykdymą numatyta netgi trejopa atsakomybė:

- Civilinė atsakomybė pagal ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalį: „Įmonės vadovas ar kitas asmuo (asmens), įmonėje turintis teisę priimti atitinkamą sprendimą, privalo padengti žalą, kurią kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonė pavėlavo pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo.“ Pastebėta, kad teismų praktikoje minėta atsakomybės rūšis gana plačiai ir efektyviai taikoma.¹²³

- Administracinė atsakomybė pagal ATPK¹²⁴ 50⁶ straipsnį, kuriame už minėtos pareigos nevykdymą įmonių ir įstaigų administracijų vadovams numatyta bauda nuo penkių tūkstančių iki dešimties tūkstančių litų, o už pakartotinį pažeidimą - bauda nuo dešimties tūkstančių iki penkiasdešimties tūkstančių litų su nušalinimu nuo darbo (pareigų).

- Asmens teisės nuo 3 iki 5 metų eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu apribojimas (ĮBĮ 10 str. 14 d.).

Kitos svarbios įmonės skolininkės pareigos yra susijusios su įvairių dokumentų ir turto perdavimu bankroto administratoriui ir / arba teismui. ĮBĮ 9 straipsnio 1 dalyje numatyta įmonės vadovo pareiga ne vėliau kaip per 5 dienas nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo su priedais nuorašų gavimo dienos pateikti teismui įmonės kreditorių ir skolininkų sąrašus, kuriuose nurodyti jų adresai, įsipareigojimų ir skolų sumos, atsiskaitymo terminai, praėjusių finansinių metų ir ataskaitinių finansinių metų laikotarpio iki kreditorių pareiškimo pateikimo teismui dienos finansinių ataskaitų rinkinį, informaciją apie teismuose iškeltas bylas ir išieškojimus ne ginčo tvarka, įkeistą turtą ir kitus įsipareigojimus. Pagal ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 1 punktą „įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus per teismo nustatytus terminus. Tais atvejais, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės, jos savininkas

¹²² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo mėn. 6 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 2A-422/2012.

¹²³ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo mėn. 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2011, Teismų praktika Nr. 35; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės mėn. 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2011; Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės mėn. 31 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-738-159/2011; Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio mėn. 13 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-802-544/2011; Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio mėn. 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2002-510/2011; Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-114-125/2012; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo mėn. 6 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-422/2012 ir kt.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985. Nr. 1-1.

(savininkai) per tuos pačius terminus privalo pateikti administratoriui viso jo (jų) turimo turto sąrašą, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė.“ Minėtos pareigos numatytos, siekiant užtikrinti bankroto proceso operatyvumą, efektyvumą, užkirsti kelią įmonės skolininkės piktnaudžiavimui ir kreditorių teisių pažeidimui. Už minėtų pareigų neįvykdymą taip pat numatyta atsakomybė: teismas gali skirti iki 10 tūkstančių litų baudą (ĮBĮ 9 str. 1 d., 10 str. 7 d. 1 p.) ir apriboti asmens teisę nuo 3 iki 5 metų eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu (ĮBĮ 10 str. 14 d.). Pastebėta, kad teismų praktikoje paprastai pirmą kartą nevykdant aukščiau nurodytų pareigų skiriama bauda, o toliau delsiant vykdyti minėtas pareigas – apribojama teisė nustatytam laikotarpiui užimti atitinkamas pareigas.¹²⁵

Aukščiau nurodytos ĮBĮ nuostatos, numatančios įmonės skolininkės atsakomybę už pareigų nevykdymą arba netinkamą vykdymą, buvo priimtos 2008 m. gegužės 22 d. ĮBĮ pakeitimais. Atsižvelgiant į bankroto proceso paskirtį, įmonės skolininkės atsakomybės sugriežtinimas vertintinas itin palankiai.

Apžvelgus įmonės skolininkės teisių ir pareigų apimtį bankroto procese, tikslinga atskleisti restruktūrizuojamos įmonės teises ir pareigas. Kadangi restruktūrizavimo proceso inicijavimas visuomet priklauso nuo pačios įmonės skolininkės valios, aptartinos tik tos teisės ir pareigos, kurias įmonė įgyja, iškelus restruktūrizavimo bylą.

Restruktūrizuojamos įmonės teisės.

ĮRĮ, kaip ir ĮBĮ, nėra atskirai išskirtos įmonės skolininkės teisės restruktūrizavimo procese. Atsižvelgiant į restruktūrizavimo esmę, įmonei skolininkei suteiktos teisės pirmiausia susijusios su galimybe tęsti ūkinę veiklą (valdyti, naudoti visą įmonei nuosavybės ar patikėjimo teise priklausantį turtą ir juo disponuoti bei vadovauti įmonės veiklai), tačiau nuo šios teisės neatsiejama pareiga, vykdant ūkinę veiklą, laikytis restruktūrizavimo plano bei ĮRĮ ir teismo nustatytų apribojimų (ĮRĮ 9 str. 1 d.).

Restruktūrizuojama įmonė taip pat turi šias teises: pateikti prašymą teismui dėl įmonės restruktūrizavimo termino pratęsimo (ĮRĮ 12 str. 3 d.), kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo administratoriaus atstatydinimo (ĮRĮ 21 str. 4 d. 2 p.), be balsavimo teisės dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir kreditorių komiteto posėdžiuose (ĮRĮ 25 str. 4 d. 27 str. 4 d.), patenkinti kreditorių reikalavimus anksčiau, negu nustatyta restruktūrizavimo plane (ĮRĮ 28 str. 1 d. 3 p.).

¹²⁵ Žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės mėn. 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-533/2009; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio mėn. 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-1528/2010; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio mėn. 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-1117/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. liepos mėn. 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-1956/2011.

Restruktūrizuojamos įmonės pareigos.

Įmonės skolininkės pareigas restruktūrizavimo procese galima išskirti pagal restruktūrizavimo proceso stadijas.

Restruktūrizavimo plano rengimo stadijoje (nuo teismo nutarties išskelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dienos) įmonei draudžiama vykdyti visas pinigines prievoles, neįvykdytas iki teismo nutarties išskelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos, įskaitant palūkanų, netesybų ir privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, nustatyti priverstinę hipoteką, servitutus, uzufruktą, įskaityti reikalavimus, įkeisti, parduoti ar kitaip perduoti įmonės turtą, reikalingą įmonės veiklai tęsti (ĮRĮ 8 str. 1 p.), išskyrus kai yra gautas teismo leidimas ĮRĮ 9 straipsnio 3 dalyje nurodytiems veiksams atlikti. ĮRĮ 9 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad restruktūrizavimo plano rengimo laikotarpiu be teismo leidimo: *pirma*, draudžiama parduoti įmonę arba jos dalį, ilgalaikį turtą ar turtines teises; *antra*, draudžiama perduoti įmonę arba jos dalį, ilgalaikį turtą ar turtines teises kitų asmenų nuosavybėn ar leisti jiems naudotis įmonės turtu neatlygintinai; *trečia*, restruktūrizuojama įmonė negali suteikti garantijų, laiduoti, įkeisti ar kitais būdais užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymo. Aukščiau išvardinti draudimai įmonei skolininkei nustatyti, siekiant apsaugoti kreditorių interesus, užtikrinant jų lygiateisiškumą, nemažinant turto masės ir nedidinant įmonės įsipareigojimų. Tiesa, gavus teismo leidimą, galima parduoti įmonės turtą ar jo dalį, leisti juo naudotis kitiems asmenims ir atlikti kitus ĮRĮ 9 straipsnio 3 dalyje nurodytus veiksmus. Jeigu šie veiksmai yra potencialiai naudingi įmonės kreditoriams ir pačiai įmonei, teismas duoda leidimą minėtiems veiksams atlikti.

Restruktūrizavimo plano rengimo laikotarpiu pagal ĮRĮ 8 str. 4 p. restruktūrizuojama įmonė privalo mokėti visas einamąsias įmokas - visus įmonės ūkinei komercinei veiklai užtikrinti reikalingus mokėjimus ir įmokas, įskaitant ir privalomąsias (Lietuvos Respublikos mokesčių įstatymų nustatytus mokesčius ir įmokas), kurie (kurios) mokami (mokamos) įmonės restruktūrizavimo metu, pradėdant nuo teismo nutarties išskelti restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos.

Teismui priėmus nutartį dėl restruktūrizavimo plano patvirtinimo, prasideda restruktūrizavimo plano įgyvendinimo stadija, kurios metu pagrindinė restruktūrizuojamos įmonės pareiga – tiksliai laikytis restruktūrizavimo plano, jame numatytų įmonės mokumo atkūrimo priemonių bei įsipareigojimų kreditoriams vykdymo tvarkos. Įmonės valdymo organų veiklą, susijusią su restruktūrizavimo plano vykdymu, prižiūri restruktūrizavimo administratorius (ĮRĮ 22 str. 1 d. 2 p.), kuris, be to, privalo imtis priemonių, kad būtų įgyvendintas restruktūrizavimo planas (ĮRĮ 22 str. 1 d. 2 p.). Restruktūrizuojamai įmonei nevykdant ar

netinkamai vykdant restruktūrizavimo planą, restruktūrizavimo byla nutraukiama (ĮRĮ 28 str. 1 d. 4 p.).

Restruktūrizuojamos įmonės valdymo organų atsakomybė už netinkamą pareigų vykdymą numatyta ĮRĮ 9 straipsnio 5 dalyje: „įmonės valdymo organų nariai už įmonei ir (ar) kreditoriams padarytą žalą atsako įstatymų nustatyta tvarka“. Tai yra bendro pobūdžio nuostata, todėl vertintina, kad minėta atsakomybė gali būti taikoma, atlyginant kreditoriams padarytą žalą tiek restruktūrizavimo plano rengimo, tiek jo įgyvendinimo stadijoje. Teismų praktika šiuo klausimu dar nėra susiklosčiusi.

Kaip matyti, restruktūrizuojamų įmonių atsakomybė nėra tokia griežta, kokia numatyta įmonėms skolininkėms bankroto procese.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo procese įmonei skolininkei suteikiama santykinai nedaug teisių. Tiesa, restruktūrizavimo procese, atsižvelgiant į jo paskirtį, įmonė turi daugiau įgaliojimų nei bankroto procese. Įmonei skolininkei restruktūrizavimo ir bankroto procese nustatytų pareigų ir atsakomybės už jų nevykdymą ar netinkamą vykdymą apimtis paaiškinama būtinybe užtikrinti kreditorių interesų apsaugą. Vertintina, kad įmonės skolininkės teisių, pareigų ir atsakomybės santykis tiek ĮBĮ, tiek ĮRĮ yra reglamentuojamas tinkamai, kadangi atitinka restruktūrizavimo ir bankroto procesų paskirtį.

3.3. Kreditorių interesų gynimas bankroto ir restruktūrizavimo byloje

Kreditorių suinteresuotumas bankroto ir restruktūrizavimo byloje yra akivaizdus – tai siekis gauti kuo didesnę savo reikalavimų patenkinimą. Bankroto byloje kreditorių reikalavimai tenkinami, parduodant įmonės turtą ir dažniausiai likviduojant patį ūkio subjektą. O restruktūrizavimo proceso metu skolos kreditoriams gražinamos iš gautų pajamų, įmonei skolininkei vykdant ūkinę veiklą ir plėtojant verslą. Teisės doktrinoje teisingai nurodoma, kad kreditoriams restruktūrizavimo procedūra yra naudingesnė nei bankrotas, nes iškelus bankroto bylą kreditoriai, išskyrus įkeisto turto turėtojus ir valstybines institucijas, savo lėšų paprastai neatgauna, o įmonę restruktūrizuojant kreditoriai turi galimybę atgauti didesnę skolos dalį arba netgi visą skolą.¹²⁶ Atsižvelgiant į tai, kad iškeliant bankroto bylą, įmonės pradelsti įsipareigojimai, viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės, akivaizdu, kad daugiau nei pusė kreditorių reikalavimų sumos liks nepatenkinti, nebent įmonė toliau pelningai tęs veiklą arba turės skolininkų, iš kurių bankroto administratorius išieškos skolas.

¹²⁶ Tatol R. Restruktūrizavimas – galimybė užtikrinti įmonės veiklos tęstinumą // Juristas. 2009, Nr. 9. P. 10, 12.

Bankrutuojančios įmonės kreditoriai – tai turintys teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievolės ir įsipareigojimus fiziniai ir juridiniai asmenys (toliau – asmenys, ĮBĮ 3 str.). Tuo tarpu restruktūrizuojamos įmonės kreditoriai - tai ne tik galiojančią reikalavimo teisę į įmonę turintys asmenys, bet ir tie, kuriems įsipareigojimų vykdymo terminai dar nesuėję (ĮRĮ 3 str.). Iš pirmo žvilgsnio galėtų pasirodyti, kad ĮRĮ numatytas kreditorių ratas yra platesnis nei ĮBĮ, tačiau iš tiesų taip nėra. Toks reglamentavimas paaiškinamas tuo, kad bankroto procesą gali inicijuoti ir įmonės kreditoriai. O kreipdamasis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, kreditorius privalo turėti galiojančią reikalavimo teisę į įmonę, todėl ĮBĮ 3 straipsnyje nėra numatyta, kad įmonės kreditoriais gali būti tie asmenys, kuriems įsipareigojimų vykdymo terminai dar nesuėję. Įmonei iškelus bankroto bylą, laikoma, kad visų bankrutuojančios įmonės skolų mokėjimo terminai yra pasibaigę (ĮBĮ 16 str.), todėl kreditoriais tampa ir tie asmenys, kurie prieš iškeliant bankroto bylą dar nebuvo laikomi kreditoriais. Tokiu būdu yra užtikrinamas kreditorių lygiateisiškumas bankroto procese.

UNCITRAL Teisėkūros nemokumo srityje gairėse nurodoma, kad siekiant padidinti nemokumą reglamentuojančių teisės aktų efektyvumą, būtina užtikrinti panašioje padėtyje esančių kreditorių lygiateisiškumą, įtvirtinti jų teises ir nustatyti aiškų prioritetinių reikalavimų patenkinimo eiliškumą.¹²⁷

Pagrindinė kreditorių interesų apsaugos sąlyga tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo byloje – tai teismo atliekamas kreditorių reikalavimų patvirtinimas. Priėmęs nutartį iškelti bankroto bylą, teismas nustato terminą¹²⁸, per kurį įmonės kreditoriai turi teisę pareikšti administratoriui savo finansinius reikalavimus, atsiradusius iki bankroto ar restruktūrizavimo bylos iškelimo dienos. Tik tie kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtina teismas, pretenduoja į reikalavimų patenkinimą, turi teisę balsuoti kreditorių susirinkimuose bei realizuoti kitas jiems suteiktas teises.¹²⁹

Pažymėtina, kad teismas turi teisę priimti ir patvirtinti kreditorių reikalavimus, kurie buvo pateikti pažeidus nustatytus terminus, jeigu terminų praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis ir jeigu reikalavimai pateikti ne vėliau kaip iki teismo nutarties nutraukti bankroto bylą arba sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo dienos (bankroto procese) arba ne vėliau kaip iki nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dienos (restruktūrizavimo procese)¹³⁰. Taigi, terminas pateikti kreditorių reikalavimus nėra naikinamasis. Tai rodo, kad

¹²⁷ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency law. United Nations publication, 2004, No. E.05.V.10

¹²⁸ Pagal ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 5 punktą – laikotarpis, ne ilgesnis kaip 45 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos; Pagal ĮRĮ 7 straipsnio 8 dalies 3 punktą – laikotarpis, ne trumpesnis kaip 30kalendorinių dienų ir ne ilgesnis kaip 45 kalendorinės dienos nuo teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos.

¹²⁹ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, t. 77(69). P. 36.

¹³⁰ ĮBĮ 10 straipsnio 9 dalis, ĮRĮ 23straipsnio 3 dalis.

Lietuvos nacionalinė teisė laikosi liberalaus reglamentavimo kreditorių atžvilgiu.¹³¹

V. Mikuckienės teigimu, įmonės bankroto procedūros vertintinos kaip vienas iš kreditorių interesų gynimo būdų. Iš esmės, atsižvelgiant į bankroto proceso paskirtį, galima pritarti minėtam vertinimui. Tačiau derėtų pridurti, kad tai kreditorių interesų gynimo būdas, žvelgiant į bankrotą plačiaja prasme, kaip į nemokumo teisinio reglamentavimo visumą. Be to, galima teigti, kad ir restruktūrizavimo procesas yra vienas iš kreditorių interesų gynimo būdų ir netgi geresnis nei bankroto procesas, nes, vykdant restruktūrizavimo procedūras, kreditoriai turi daugiausiai galimybių gauti maksimalų savo reikalavimų patenkinimą.

Tikslinga išskirti ir paanalizuoti pagrindinius ĮBĮ ir ĮRĮ numatytus kreditorių interesų gynimo būdus.

Visų pirma kreditorių interesų gynimas yra susijęs su jiems suteiktų teisių apimtimi. Teisės doktrinoje nurodoma, kad dėl kreditoriams suteikiamų teisių apimties kreditoriai pagrįstai turėtų būti laikomi bankroto proceso šeimininkais¹³². Panašiai yra ir restruktūrizavimo procese – teisinė bazė restruktūrizuojamos įmonės kreditoriams suteikia vieną iš pagrindinių vaidmenų¹³³, tačiau kreditorių teisių apimtis yra kiek siauresnė nei bankroto procese. Kreditoriams suteikiamų teisių pobūdžio ir jų apimties skirtumus lemia nevienoda bankroto ir restruktūrizavimo procesų paskirtis.

Tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo bylose kreditorių teisės įgyvendinamos savarankiškai (ĮBĮ 21 str., ĮRĮ 24 str.) arba per kreditorių susirinkimus (ĮBĮ 23 str., ĮRĮ 27 str.) ir kreditorių komitetus (ĮBĮ 25 str., ĮRĮ 27 str.). Viena iš svarbiausių kreditorių teisių bankroto ir restruktūrizavimo procese – tai teisė gauti informaciją apie bankroto / restruktūrizavimo bylos eigą. Tinkamas jos vykdymas yra kitų teisių įgyvendinimo prielaida.¹³⁴

Antra, kreditorių interesų gynimas yra susijęs su ankstesniame skyriuje aptartomis įmonės skolininkės pareigomis ir atsakomybe už jų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, kadangi įmonei netinkamai vykdant tam tikras pareigas, kreditoriai gali reikalauti atlyginti dėl įmonės valdymo organų kaltės jiems padarytą žalą. Pagrindinė įmonės skolininkės pareigų vykdymo paskirtis – siekis užtikrinti kreditorių interesų apsaugą. Tačiau pažymėtina, kad kreditorių interesai neturėtų būti ginami įmonės skolininkės teisėtų interesų sąskaita, todėl turi būti nustatyta pusiausvyra tarp įmonės skolininkės ir jos kreditorių interesų. Esant galimybėms taikyti restruktūrizavimo procedūras, kreditoriams neturėtų būti sudaromos galimybės, paisant vien tik savo interesų, užkirsti kelią šiam procesui.

Trečia, kreditorių interesai ginami, apribojant įmonės veiklą ir galimybes disponuoti

¹³¹ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, t. 77(69). P. 35.

¹³² Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 245.

¹³³ Miliauskas P. Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese // Justitia. 2010, Nr. 2(74). P. 105

¹³⁴ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, t. 77(69). P. 37.

turtu. Restruktūrizavimo procese, nors įmonė ir tęsia savo veiklą, tačiau kreditoriai gali kreiptis į teismą dėl įmonės valdymo organų kompetencijos apribojimų (ĮRĮ 25 str. 1 d. 4 p.). Bankroto procese įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų ir visiškai nušalinami nuo įmonės bei jos turto valdymo (ĮBĮ 10 str. 7 d. 1, 2 p.), išskyrus ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte numatytą išimtį („įmonė turi teisę verstis ūkine komercine veikla, jeigu ji mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, ir iš šios veiklos gautas pajamas naudoti su šia veikla susijusioms išlaidoms“), kurios taikymo atveju kreditoriai turi teisę kreiptis į teismą dėl įmonės veiklos ir disponavimo turtu apribojimų nustatymo (ĮBĮ 10 str. 7 d. 6 p.). Pagal bendrą taisyklę, iškėlus bankroto bylą, teisė valdyti, naudoti bankrutuojančios įmonės turtą (lėšas) ir juo disponuoti suteikiama tik administratoriui (ĮBĮ 14 str. 1 d. 1 p.). Taigi, įmonės skolininkės teisės valdyti savo turtą ir juo disponuoti yra apribojamos. Tokiu būdu siekiama užkirsti kelią galimam įmonės turto iššvaistymui ar pasisavinimui ir užtikrinti kreditorių interesus gauti savo reikalavimų patenkinimą iš likusio įmonės turto.

Ketvirta, kreditorių interesai ginami, bankroto ir restruktūrizavimo administratoriui vykdant ĮBĮ ir ĮRĮ numatytus įgaliojimus. Bankroto procese kreditorių interesai ginami, bankroto administratoriui vykdant sekančius įgaliojimus:

- *Ginčijant įmonės sudarytus sandorius*. ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte numatyta, kad bankroto administratorius ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo dokumentų apie įmonės sandorių sudarymą gavimo dienos patikrina bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, ir pareiškia ieškinius teisme pagal bankrutuojančios įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais, taip pat dėl tyčinio bankroto nustatymo.
- *Ginčijant nepagrįstus kreditorių reikalavimus* (ĮBĮ 11 str. 3 d. 10 p.). Pateikdamas teismui tvirtinti kreditorių reikalavimus, administratorius turi nurodyti, kuriuos iš jų planuoja ginčyti (ĮBĮ 11 str. 3 d. 25 p.). Pagal ĮBĮ 26 straipsnio 5 dalį administratoriaus ginčijamų kreditorių reikalavimų tvirtinimo klausimą teismas sprendžia teismo posėdyje, pranešęs administratoriui ir asmenims, kurių reikalavimai yra ginčijami. Ginčijant vieno kreditorių reikalavimus, kartu ginamos kitų kreditorių ir paties skolininko teisės ir teisėti interesai.¹³⁵
- *Išieškant įmonės skolas iš jos skolininkų* (ĮBĮ 11 str. 3 d. 23 p.).

Restruktūrizavimo administratorius kreditorių interesus gina, prižiūradamas

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 aprobuota teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga // Teismų praktika. 2001, Nr. 16. P. 334.

restruktūrizuojamos įmonės valdymo organų veiklą, susijusią su restruktūrizavimo plano vykdymu (ĮRĮ 22 str. 1 d. 2 p.), ir informuodamas teismą, kreditorių, įmonės dalyvių, savininkų atstovų susirinkimą ar kreditorių komitetą apie restruktūrizavimo plano nevykdymą arba netinkamą vykdymą ir kreditorių susirinkimo pritarimu kreipdamasis į teismą dėl įmonės restruktūrizavimo bylos nutraukimo (ĮRĮ 22 str. 1 d. 7 p.). Kaip matyti, restruktūrizavimo administratoriaus įgaliojimai, susiję su kreditorių interesų gynimu, yra kiek siauresni ir kitokio pobūdžio bei bankroto administratoriaus.

Penkta, kreditoriai gali ginčyti įmonės sudarytus sandorius (*actio Pauliana*). Nors nei ĮRĮ, nei ĮBĮ nėra tiesiogiai įtvirtinta kreditorių teisė ginčyti jų interesus pažeidžiantį įmonės sandorį, kurio ji sudaryti neprivalėjo, tačiau jiems tokią teisę suteikia CK 6.66 straipsnis. Be to, ši teisė pripažįstama ir teismų praktikoje: „kreditorius, manydamas, kad bankrutuojančios įmonės sandoris, tiek sudarytas iki bankroto bylos iškėlimo, tiek ir po to, pažeidžia jo teises, turi teisę tą sandorį ginčyti *actio Pauliana* pagrindu“¹³⁶. Bankroto procese *actio Pauliana* turi tam tikrų ypatumų. Pagrindinis iš jų – tai, kad skolininko nepagrįstai perleistas turtas ar jo vertė turi būti išieškoma ne tiesiogiai *actio Pauliana* pareiškusio kreditoriaus naudai, o turi būti gražinama į bankrutuojančios įmonės turto masę. Pažymėtina, kad teismų praktikoje iš šiol nėra buvę atvejo, jog restruktūrizuojamos įmonės kreditoriai kreiptųsi *actio Pauliana* pagrindu, tačiau ši aplinkybė nepaneigia tokios kreditorių teisės.

Taigi, tiek restruktūrizavimo, tiek bankroto procese kreditorių interesų gynimui skiriama itin daug dėmesio.

Apžvelgus Lietuvos teisinį reglamentavimą ir teismų praktiką bankroto teisės modelių vertinimo kriterijų apimtimi, darytina išvada, kad Lietuvos bankroto teisės modelis yra kreditoriui palankus, t.y. pagrindu tikslu vis dėlto laikomas kreditorių interesų užtikrinimas. Atsižvelgiant į įstatymuose numatytas galimybes įgyvendinti reabilitacines procedūras, Lietuvos bankroto teisė atspindi likvidacinę kryptį. Tačiau, vertinant naująją ĮRĮ redakciją, matyti, kad nuosekliai žengiama link neutralaus modelio, skiriant vis daugiau dėmesio pusiausvyros tarp nemokaus skolininko ir kreditorių interesų užtikrinimui.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga // Teismų praktika. 2008, Nr. 29.

IŠVADOS

1. Atsižvelgiant į teisės šaltinio sampratą, bankroto teisės modelių šaltiniai kildintini iš nemokumo teisinio reguliavimo tikslų, kaip bankroto teisės normų šaltinio, bei nemokumą reglamentuojančių teisės aktų, kaip teisinės minties šaltinio ir teisės formos.
2. Nemokumo teisinio reguliavimo tikslus galima klasifikuoti dviem pagrindais: pagal bankroto ar restruktūrizavimo proceso pasekmes, kylančias įmonei skolininkei (reabilitacinis, likvidacinis ir kompleksinis tikslas), pagal įmonės skolininkės ir kreditorių interesų užtikrinimo santykį (prioritetinis kreditorių interesų užtikrinimo, pusiausvyros tarp įmonės skolininkės ir jos kreditorių interesų užtikrinimo tikslas).
3. Įmonių bankroto įstatyme dominuoja likvidacinis tikslas bei prioritetinis kreditorių interesų užtikrinimo tikslas. Įmonių restruktūrizavimo įstatymas atspindi reabilitacinį tikslą bei pusiausvyros tarp kreditorių ir skolininko interesų užtikrinimo tikslą. Taigi, Lietuvos bankroto teisėje iš esmės siekiama visų nemokumo teisinio reguliavimo tikslų, tačiau, atsižvelgiant į įstatymuose numatytas galimybes juos įgyvendinti, prioritetas teikiamas šiems tikslams: likvidaciniam ir prioritetiniam kreditorių reikalavimų patenkinimo tikslui.
4. Bankroto teisės modelis – tai tam tikros valstybės bankroto teisinio reguliavimo, teismų praktikos ir teisės doktrinos būdingos savybės, reikšmingiausi skiriamieji požymiai, sujungti į sistemą ir charakterizuojantys tam tikros valstybės poziciją bankroto teisinio reguliavimo atžvilgiu.
5. Bankroto teisės modeliai yra klasifikuojami keliais būdais, t.y. skirtingais kriterijais, iš kurių vieni labiau atskleidžia nemokumo procesų eigą ir jų potencialią baigtį (tai Manfredo Balco, angliškas, amerikietiškas - prancūziškas - rusiškas modeliai), kiti nemokumo teisinį reguliavimą, jo tikslus bei kryptis siekia atskleisti įstatymų leidėjo prioritetų teikimu ar neteikimu skolininko bei kreditoriaus interesų atžvilgiu (radikaliai skolininkui palankus, vidutiniškai skolininkui palankus, neutralusis, vidutiniškai kreditoriui palankus ir radikaliai kreditoriui palankus bankroto teisės modelis).
6. Pagrindiniai bankroto teisės modelių vertinimo kriterijai: bankroto ir restruktūrizavimo bylų inicijavimo galimybės; skolininko teisinė padėtis bankroto ir restruktūrizavimo byloje; kreditorių interesų gynimas bankroto ir restruktūrizavimo byloje.

7. ĮBI numato plačias galimybes inicijuoti įmonių bankroto procesą. Tuo tarpu ĮRI numatytos restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlygos, nors ir buvo palengvintos, tačiau vis dar yra sudėtingos. Taigi, įmonių bankroto procesą yra lengviau inicijuoti nei restruktūrizavimą. Tai rodo, kad restruktūrizavimo ir bankroto procesų inicijavimą reglamentuojančių teisės normų sistema yra kreditoriui palankaus pobūdžio. Atsižvelgiant į tai, kad tiek įstatymų leidėjas, tiek teismų praktika teikia prioritetą įmonių restruktūrizavimui, tikslinga palengvinti restruktūrizavimo proceso inicijavimą.
8. Įmonei skolininkei tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo procese suteikiama santykinai nedaug teisių. Restruktūrizavimo procese, atsižvelgiant į jo paskirtį, įmonė turi daugiau įgaliojimų nei bankroto procese. Įmonei skolininkei restruktūrizavimo ir bankroto procese nustatytų pareigų ir atsakomybės už jų nevykdymą ar netinkamą vykdymą apimtis yra gana plati dėl būtinybės užtikrinti kreditorių interesų apsaugą. Įmonės skolininkės teisių, pareigų ir atsakomybės santykis tiek ĮBI, tiek ĮRI yra reglamentuojamas tinkamai, kadangi atitinka restruktūrizavimo ir bankroto procesų paskirtį.
9. Vertinant skolininko ir kreditorių interesų apsaugos santykį, darytina išvada, kad kreditorių interesų gynimui tiek bankroto, tiek restruktūrizavimo procese yra skiriama daugiau dėmesio nei skolininko interesų apsaugai.
10. Mokslinio tyrimo pradžioje iškelta hipotezė, kad Lietuvoje įstatymų leidėjas įtvirtino neutralųjį bankroto teisės modelį kaip pusiausvyros siekimą tarp nemokaus skolininko ir kreditorių interesų, nepasitvirtino. Atsižvelgiant į dabartinį teisinį reglamentavimą ir susiklosčiusią teismų praktiką, darytina išvada, kad Lietuvos bankroto teisės modelis yra kreditoriui palankus, t.y. pagrindu tikslu laikomas kreditorių interesų užtikrinimas. Lietuvai tikslinga pereiti prie neutralaus bankroto teisės modelio, t.y. ne tik deklaruoti, bet ir įgyvendinti pusiausvyrą tarp skolininko ir kreditorių interesų. Vertinant naująją ĮRI redakciją, matyti, kad nuosekliai žengiama link neutralaus modelio, skiriant vis daugiau dėmesio pusiausvyros tarp nemokaus skolininko ir kreditorių interesų užtikrinimui.

PASIŪLYMAI

1. Siūloma ĮRĮ įtvirtinti nuostatą, suteikiančią teisę kreditoriams inicijuoti įmonei skolininkei restruktūrizavimo bylą. Tos siūlymas paaiškinamas tuo, kad ne vien pati įmonė skolininkė, tačiau ir jos kreditoriai (ypač tie, kurių reikalavimai nėra užtikrinti įkeitimu arba hipoteka) turėtų būti suinteresuoti restruktūrizavimo, o ne bankroto, proceso inicijavimu, kadangi restruktūrizavimo proceso metu yra daugiau galimybių atgauti skolą ar jos dalį nei bankroto procese.
2. Siekiant išvengti skolininkų piktnaudžiavimų restruktūrizavimo projektu, siūloma ĮRĮ įtvirtinti nuostatą, kad restruktūrizavimo plano metmenis privaloma įvertinti nepriklausomam ekspertui, turinčiam specialiųjų ekonomikos žinių. Tai užtikrintų didesnę skaidrumą restruktūrizavimo procese ir užkirstų ar bent iš dalies užkirstų kelią įmonių skolininkų piktnaudžiavimams restruktūrizavimo teikiamomis galimybėmis.
3. Siekiant efektyviai palengvinti restruktūrizavimo inicijavimo galimybes, tikslinga sumažinti stambiausių kreditorių, kurių reikalavimai yra užtikrinti hipoteka ar įkeitimu, įtaką. Tokie kreditoriai yra visiškai nesuinteresuoti įmonių restruktūrizavimo inicijavimu, nes jų reikalavimai yra užtikrinti įkeistu įmonės turtu. Be to, įmonei iškėlus restruktūrizavimo bylą, neskaičiuojamos palūkanos ir delspinigiai, todėl netenkamos planuotos pajamos. Atsižvelgiant į tai, siūloma, esant visoms restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlygoms, netaikyti ĮRĮ 14 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto reikalavimo, kad restruktūrizavimo planui turi pritarti kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos.
4. ĮBĮ 4 straipsnio 4 punkte įtvirtintas pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo pagrindas ir 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte įtvirtinta bankroto bylos iškėlimo sąlyga („įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų“), yra suformuluotos ydingai ir sudaro prielaidas skolininkams piktnaudžiauti bankroto procesu. Pagal minėtų straipsnių formuluotes kreipimuisi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo ir bankroto bylos iškėlimui pakanka nustatyti, kad įmonė yra viešai paskelbusi, jog neketina vykdyti savo įsipareigojimų. Taigi, bankroto bylos iškėlimas nesiejamas su nemokumo nustatymu. Siekiant išvengti galimų piktnaudžiavimų ir nepagrįstų kreipimųsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, siūloma keisti ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto ir ĮBĮ 4 straipsnio 4 punkto nuostatas, kiekvieną iš jų išdėstant sekančiai: „įmonė, būdama nemoki, viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali ~~arba~~ ir neketina vykdyti įsipareigojimų“.

5. Siūloma panaikinti ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkte numatytą alternatyvų bankroto bylos iškėlimo pagrindą - įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas, kadangi ši nuostata nėra suderinta su kitomis ĮBĮ nuostatomis (pavyzdžiui, su ĮBĮ 2 straipsnio 1 dalimi, numatančia, kad bankrotas yra nemokios įmonės būseną) ir neatitinka bankroto teisės sistemos. Vėlavimas išmokėti darbuotojui atlyginimą, kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindas, yra naikintinas. Minėta sąlyga gali būti tik pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo pagrindas, kadangi, įmonei negalint išmokėti darbuotojams darbo užmokesčių ir kitų išmokų, galima tik preliminariai vertinti, kad įmonėje yra finansinių sunkumų, tačiau tai dar nereiškia, kad įmonė yra nemoki ir jai turi būti iškeliama bankroto byla.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra

1. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1;
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340;
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. [74-2262](#);
4. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569;
5. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas // Valstybės žinios. 2009, Nr. XIP-450;
6. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas // Valstybės žinios. 2011, Nr. XIP-3052;
7. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500;
8. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 31-1012;
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 29-843;
10. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. IX-1711 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 74-3426;
11. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 10, 14 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas Nr. X-564 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 50-1799;
12. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-1557 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 65-2456;
13. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-1557 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 65-2456;
14. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei

- Įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2008-02-14, Nr. XP-2850;
15. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju(1) skirsniu įstatymas Nr. XI-1867 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112;
 16. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju(1) skirsniu įstatymas Nr. XI-1867 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112;
 17. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo ir 32 straipsnio papildymo įstatymas Nr. IX-1600 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-2757;
 18. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-2129 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 61-2185;
 19. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 13, 19, 23, 27, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX-1332 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 17-708;
 20. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 14, 15 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1486 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4132;
 21. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 29 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1695 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 146-6841;
 22. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 11 ir 22 straipsnių papildymo įstatymas Nr. IX-1272 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 124-5627;
 23. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 11 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-665 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3991;
 24. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-1087 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 137-6988;
 25. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-1850 // Valstybės žinios. 2012, Nr. 6-186;
 26. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju(1) skirsniu ir 13(1) straipsniu įstatymas Nr. IX-1200 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 116-5193;
 27. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 27 straipsnio 2 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas Nr. IX-2523 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 167-6102;

28. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 4, 10 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. IX-1463 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 38-1708;
29. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 1996-11-21 Nr. 2431 (2);
30. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2001-01-25 Nr. IXP-330;
31. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 31-1012;
32. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2010-07-20, Nr. 86-4529;
33. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2009-12-03 Nr. XIP-1515;
34. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2001, Nr. IXP-331.

Specialioji literatūra

1. Allen and Overy. Restructuring Across Borders. Germany: corporate restructuring and insolvency procedures. 2012 February;
2. American Bankruptcy Institute. 2001–2009 Bankruptcy statistics;
3. Bankruptcy Judges Division, Administrative Office of the United States Courts. Bankruptcy basics. November 2011 Revised Third Edition;
4. Barakauskas S. Nauja Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo redakcija: pasikeitusio teisinio reguliavimo pranašumai ir trūkumai // Justitia. 2011 m., Nr. 1(75);
5. Bork Reinhard. Rescuing companies in England and Germany. Oxford university press, 2012;
6. Cheeseman H. R. Business law: legal environment, online commerce, business ethics, and international issues. 6th edition, New Jersey: Pearson Education, Inc., 2006;
7. Davidson V. Daniel, Forsythe M.Lynn, Knowles E. Brenda. Business law: principles and cases in the legal environment. 8th edition, Mason (Ohio): Thomson/South – Western: West, 2004;
8. Douglas G. Baird and Robert K., Rasmussen. The End of Bankruptcy. Stanford Law Review, Vol. 55, 2002;

9. Douglas John, Guynn Randall, Kornberg Alan, etc. Debt Restructuring. Oxford university press, 2011;
10. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005;
11. EBRD Transition Report, 2011;
12. EBRD. Transition Reports, 1999–2003;
13. European insolvency procedures – 2011 edition. Clifford Chance LLP, August 2011;
14. International Monetary Fund. Republic of Lithuania: Technical Assistance Report on Proposals for Reforming the Insolvency Regime. November 2011, IMF Country Report No. 11/320;
15. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2010 m. sausio – rugsėjo mėn. apžvalga. Įmonių bankroto valdymo departamentas. 2010-10-29, Nr. (8.11)-A4-617;
16. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2011 m. apžvalga. Įmonių bankroto valdymo departamentas. 2012-01-30, Nr. (8.11)-A4-107;
17. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009;
18. Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011;
19. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. V.: Justitia, 2000;
20. Lynn M., Lo Pucki L. Courting Failure: How Competition for Big Cases is Corrupting the Bankruptcy Courts. University of Michigan Press (2005). Paperback: 2006;
21. Mikuckienė V. Bankroto byloje dalyvaujančių asmenų teisių ir pareigų įgijimas ir įgyvendinimas. Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. Vilnius: TIC, 2008;
22. Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Vilnius: 2007;
23. Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // Jurisprudencija. 2008, t.7(109);
24. Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, t. 77(69);
25. Miliauskas P. Susiję kreditoriai restruktūrizavimo procese // Justitia. 2010, Nr. 2(74);
26. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimas. Nacionalinė verslo administratorių asociacija. Vilnius, 2006.

1. Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika // Justitia. 2007, Nr. 2(54);
2. Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija, 2004, t. 57(49);
3. Radygin A.D. (Team Leader), Gontmakher A.E., Kuzyk M.G., etc. The institution of bankruptcy: development, problems, areas of reforming. M.: IET, 2005;
4. SZA Schilling, Zutt & Anschütz. Paradigm Shift in Restructuring Law – Act to further Simplify the Restructuring of Companies (“Das Gesetz zur weiteren Erleichterung der Sanierung von Unternehmen”/ ESUG). 2011 December;
5. Tatol R. Restruktūrizavimas – galimybė užtikrinti įmonės veiklos tęstinumą // Juristas. 2009, Nr. 9;
6. The World Bank. Doing Business 2012 Report. P. 7;
7. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency law. United Nations publication, 2004, No. E.05.V.10;
8. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004;
9. Витрянский В.В. Новое законодательство о несостоятельности (банкротстве) // Хозяйство и право. 1998. № 3. С. 4;
10. Захаренко Е. Н. и др. Новый словарь иностранных слов. М.: Азбуковник, 2003;
11. Карелина С.А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства): учеб. практ. пособие. М.: Волтерс Клувер, 2006;
12. Керимов Д.А. Философские проблемы права. М.: Мысль, 1972;
13. Степанов В.В. Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии . М.: Статут, 1999;
14. Телюкина М.В. Основы конкурсного права. М.: Волтерс Клувер, 2004;
15. Ткачев В. Н. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) в Российской Федерации. Киев: Книжный мир. 2002;
16. Ткачев В.Н. Несостоятельность (банкротство) в Российской Федерации. Правовое регулирование конкурсных отношений. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Книжный мир, 2006;
17. Чалиев А.А. Несостоятельность и убыточность. Нижегородск: ННГУ, 2008.

Teismų praktika

1. Kauno apygardos teismo 2011 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2002-510/2011;
2. Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. gegužės 31 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-738-159/2011;
3. Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-114-125/2012;
4. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2A-224/2005](#);
5. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-314/2006;
6. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2-467/2009](#);
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2-561/2009](#);
8. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2-606/2009](#);
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2-517/2009](#);
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-533/2009;
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1528/2010;
12. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1173/2010;
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1117/2011;
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2654/2011;
15. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1956/2011;
16. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2082/2011;

17. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. sausio mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-221/2011;
18. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 6 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-422/2012;
19. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 6 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-422/2012;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 dėl teismų praktikos, nagrinėjant įmonių bankroto bylas;
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 aprobuota teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga // Teismų praktika. 2001, Nr. 16;
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-326/2007;
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-166/2008](#);
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-496/2009;
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-249/2009;
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-263/2010;
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2011;
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2011 // Teismų praktika Nr. 35;
29. Panevėžio apygardos teismo 2011 m. birželio 13 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-802-544/2011;
30. Vilniaus apygardos teismo 2008 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-445-565/2008.

Interneto nuorodos

1. <http://www.abiworld.org>;
2. <http://www.bankrotodep.lt>;

3. <http://www.bankruptcy-insolvency.co.uk>;
4. <http://www.bgb1.de>;
5. <http://www.books.google.com>;
6. <http://www.doingbusiness.org>;
7. <http://www.ebrd.com>;
8. <http://www.globalinsolvency.com>;
9. <http://www.infolex.lt>;
10. <http://www.iuscomp.org>;
11. <http://www.legifrance.gouv.fr>;
12. <http://www.legislation.gov.uk>;
13. <http://www.litlex.lt>;
14. <http://www.sza.de>;
15. <http://www.uncitral.org>;
16. <http://www.uscode.house.gov>;
17. <http://www.uscourts.gov>;
18. <http://www3.lrs.lt>.

SANTRAUKA

Lietuvos bankroto teisės modelis lyginamuoju aspektu

Bankroto teisės modelis formuojamas įstatymų leidėjo pasirinktų tikslų bei teisinio reguliavimo krypties pagrindu. Nemažai mokslininkų yra išskyrę, klasifikavę bankroto teisės modelius ir aptarę atskirus šių modelių pasireiškimo aspektus. Teisės doktrinoje bankroto teisės modeliai nustatomi keliais kriterijais, iš kurių vienas yra skolininko ar kreditoriaus interesų apsaugai įstatymų leidėjo teikiami prioritetai. Būtent pagal šį kriterijų kai kurie autoriai išskiria net penkių rūšių bankroto teisės modelius: radikaliai kreditoriui palankų, kreditoriui palankų, neutralųjį, skolininkui palankų bei radikaliai skolininkui palankų bankroto teisės modelį.

Lietuvos bankroto teisės modelis mokslinėje literatūroje nėra atskleistas ir suformuotas. Magistro baigiamajame nustatoma, kad Lietuvos bankroto teisės modelis yra kreditoriui palankus ir siūloma įtvirtinti neutralųjį modelį.

Lietuvos bankroto teisės modelis atskleidžiamas pagal bankroto teisės modelių vertinimo kriterijus, lyginamuoju aspektu analizuojant įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų teisinį reglamentavimą, apžvelgiant teismų praktiką bei atsižvelgiant į užsienio valstybių bankroto teisinį reglamentavimą. Darbe nustatyti kai kurie teisinio reglamentavimo trūkumai bei pateikiami pasiūlymai šių trūkumų pašalinimui.

SUMMARY

Lithuanian bankruptcy model from a comparative perspective

Bankruptcy law model is formed on the basis of goals and directions opted by the legislature. A large group of scientists have identified and ranked the models of the bankruptcy law as well as discussed some aspects of these models. There are some criteria for the establishment of bankruptcy law models in the legal doctrine. One of the criteria is a balance between the protection of debtors and creditors interests. On the basis of the abovementioned criterion some of the authors identify even five categories of the bankruptcy law models: radically pro-creditor, pro-creditor, neutral, pro-debtor, radically pro-debtor bankruptcy law model.

Lithuanian bankruptcy law model is not disclosed and formed in the legal doctrine. The thesis reveals that the existing Lithuanian bankruptcy law model is pro-creditor, and suggests establishing neutral bankruptcy law model.

The thesis reveals Lithuanian bankruptcy law model on the basis of bankruptcy law models evaluation criteria, while in a comparative perspective analyzing the regulation of bankruptcy and restructuring processes, reviewing case law and foreign countries bankruptcy laws regulation. There are revealed some drawbacks of legal regulation and given some legislative proposals in the thesis.

reda.kiliokaityte@gmail.com

Reda Kiliokaitytė

Darbas baigtas: 2012-03-28